

T.C
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

FETHİYE MÜZESİ METAL KANDİLLERİ

Arzu METİN
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Yrd.Doç. Dr. F. ERAY DÖKÜ

BURDUR-2017

T.C
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

FETHİYE MÜZESİ METAL KANDİLLERİ

Arzu METİN
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Yrd.Doç. Dr. F. ERAY DÖKÜ

Jüri: Doç. Dr. Murat FIRAT
Jüri: Yrd. Doç. Dr. Şükrü ÖZÜDOĞRU

BURDUR-2017

T.C

MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Arzu METİN tarafından hazırlanan
"Fethiye Müzesi Metal Kazdıkları"
başlıklı bu çalışma, 08.06.2017 tarihinde Mehmet Akif Ersoy
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin
ilgili maddesi uyarınca yapılan Tez Savunma Sınavı sonucunda başarılı bulunarak,
jürimiz tarafından Arkeoloji Anabilim Dalında yüksek
lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ralf H. BECKS
Arkeoloji Bölüm Başkanı
Bölüm/Anabilim Dalı

İmza

Danışman: Yrd. Doç. Dr. F. Eray DÖKÜ

Üye: Doç. Dr. Murat FIRAT

Üye: Yrd. Doç. Dr. Sükrü ÖZÜDOĞRU

Enstitü Müdürü

İMZA

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

T.C.

MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYAN

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Fethiye Müzesi Kandilleri” adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik etik ilkeleri ihlal etmediğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

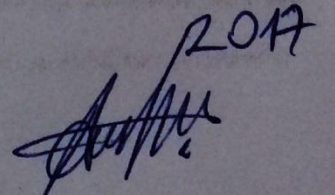
Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinde erişime açılabilir.

Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Arzu METİN

Tarih ve İmza

2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KANDİLLER

1.1. Kandilin Tanımı	4
1.2. Kandilin Bölümleri	4
1.3. Kandillerde Tarihsel Gelişim	6
1.4. Kandillerin Kullanım Alanları	8
1.5. Metal Kandil Üretim Teknikleri	11
1.6. Metal kandiller ile ilgili Yapılan Araştırmalar	13

İKİNCİ BÖLÜM

FETHİYE MÜZESİ METAL KANDİLLERİ

2.1. Hellenistik Dönem Kandiller	17
2.2. Roma Dönemi Kandiller	19
2.3. Geç Antik Çağ – Bizans Dönemi Kandiller	23
SONUÇ	26
KAYNAKÇA	28
KATALOG	34
RESİMLER	45
ÖZGEÇMİŞ	66

ÖZET

Lykia kenti Telmessos'un üzerinde kurulan ve Teke Yarımadası'nın bir liman yerleşimi olan Fethiye'deki ilk müze 1962 yılında kurulmuştur. 1987 yılından bu yana şimdiki yerinde hizmet veren Fethiye Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen eserlerin çoğu Fethiye ve çevresinden vatandaşlar tarafından getirilen eserlerden ve müze sorumluluk alanındaki kazılardan bulunarak müzeye kazandırılan eserlerden oluşmaktadır. M.Ö 3. binden başlayarak Bizans Dönemi sonlarına kadar tarihlenen heykel, heykel başları, seramik, cam, metal ve sikkeler Müzenin önemli eser gruplarını oluşturmaktadır.

Çalışmada ilk olarak kandilin bölümleri, biçimsel gelişimi, üretim teknikleri ve günlük kullanımı hakkında bilgi sunulmuştur. Ayrıca metal kandillerle ilgili kısa araştırma tarihçesi verilmiştir.

Esas çalışma konusu olan Fethiye Müzesi bronz kandilleri form gelişimine göre üç dönemde irdelenmiştir. Eserlerin tarihlendirilmelerinde yurtiçi ve yurtdışı müzelerinde bulunan kandiller konusunda yapılan katalog çalışmalarından yararlanılmıştır. M.Ö. 2. – M.S. 7. yy.lara tarihlendirdiğimiz çalışmamıza konu 21 kandilin tamamı müzeye satın alma ve müsadere yoluyla kazandırılmıştır. Eserlerin büyük çoğunluğu Müze deposunda muhafaza edilmiş, konservasyonu yapılmamıştır. Kandillerin daha önce çalışılmamış olması, buluntu yerleri, tarihi ve özellikleri konusunda herhangi bir bilginin olmaması; bu malzemelerin bir kataloğunun çıkarılmasıyla, daha sonraki yıllarda yapılacak çalışmalara katkı sağlamak tezin esas amacını oluşturmaktadır.

ABSTRACT

The first museum in Fethiye in where of Lycia City Telmessos and the first settlement of the Teke Peninsula was established in 1962. Most of the works exhibited in the Fethiye Museum, which has been on the spot since 1987, are composed of the works brought from Fethiye and its environs, and the works obtained from the excavations in the museums responsibility area. Sculptures, heads of sculpture, ceramics, glass, metal and coins dating from the third century B.C. to the end of the Byzantine Period constitute the important work groups of the museum.

For the first time in work, parts of oil lamps, formal development, production techniques and information about daily use. A brief history of research on metal lamp is also given.

The Fethiye Museum, which is the main subject of study, has been examined in three stages according to it's development in the form of bronze lamps. During the dates of the works, catalog works on lamps found in national and international museums were utilized. all of the 21 lamps were subject to purchase and confiscation dated to 2nd century B.C. - the 7th century A.D. The great size of the artifacts was preserved in museum warehouses, and it's conservation was not done. The fact that the lamps have not been studied before, have no knowledge of the finds, places, history and features; the main purpose of the thesis is to contribute to the work to be done in the following years by removing a catalog of these materials.

ÖNSÖZ

Tarihin en erken evrelerinden günümüze kadar insanoğlu ışık ve ışık kaynaklarına ihtiyaç duymuş ve bu doğrultuda yapay ışık kaynakları sürekli bir gelişim ve değişim göstermiştir. İlkel insanlar mağaraların aydınlatılmasında daha çok gün ışığından yararlanmışken, sonraki evrelerde deniz kabuklarının helezon yapılarının verdiği avantajla, içlerinde hayvansal yağları yakarak yapay ışık kaynağını kullanmışlardır. Prehistorik Dönem için en önemli bulun ateşin icat edilmesidir. Bu minvalde ateş hem ısınma, hem aydınlatma, pişmiş toprak çanak çömlek yapımı gibi birçok farklı amaçla kullanılmıştır.

Aydınlatma aracı olarak kandiller esas biçimini Hellenistik Dönem ve sonrasında almıştır. Önceki örnekler salt aydınlatma aracı işlevi görürken, Hellenistik Dönem ile birlikte esas işlevine ek olarak, üzerlerinde taşıdığı betim ve bezemelerle dönem sanatı, dinsel hayatı, ölü gömme gelenekleri ve günlük yaşamı hakkında oldukça doyurucu bilgiler edinmemizi sağlamıştır.

Fethiye Müzesi metal kandillerinin tez konusu olarak seçilmesindeki esas neden, Türkiye’de metal kandil konusunda yapılan çalışmaların az olmasıdır. Ne yazık ki, eserler müzeye satın alma yoluyla kazandırıldığı için büyük çoğunluğunun buluntu yerlerinin bilinmemektedir. Bu bakımdan dönemsel başlıklar halinde eserlerin kataloğunun çıkarılmasıyla, daha sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Danışmanlığımı yürüten saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. F. Eray DÖKÜ’ye şahsıma gösterdiği nezaket ve yeni fikirleriyle çalışmamı yönlendirdiği için ne kadar teşekkür etsem azdır. Tez yazım süreci zorlu ve zahmetli bir yoldur. Bu yolda beni hiç yalnız bırakmayan ve koşullar ne olursa olsun her zaman destekleyen eşim Yrd. Doç. Dr. Hüseyin METİN’e, kandillerin çalışılması için izin veren Fethiye Müze Müdürlüğü’ne ve aynı Müze çalışanı Arkeolog Yılmaz YEŞİLYURT’a, tez için olumlu eleştiriler ve öneriler getiren Doç. Dr. Murat FIRAT’a, tez yazım sürecinde sürekli fikir alışverişinde bulunduğum Kremna Araştırma ekibinden Öğr. Gör. Salih SOSLU’ya ve aynı ekibin değişmez parçası olan Yüksek Lisans öğrencisi Mustafa ÇİDEM’e teşekkürü borç bilirim.

Çalışmanın bütün aşamalarında bir an bile yanımdan ayrılmayan beş yaşındaki kızım BELİNAY'a ithaf olunur....

BURDUR-2017

Arzu METİN

KISALTMALAR

cm. : Santimetre

Gen. : Genişlik

K. : Kandil

Kat. No. : Katalog Numarası

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

Müze Env. No. : Müze Envanter Numarası

Pl. : Plate (Levha)

Res. : Resim

s. : Sayfa

Uz. : Uzunluk

vb. : Ve benzerleri

Yük. : Yükseklik

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

Çalışma konusu kandillerin değişmeyen malzemesi bronz, içeriğinde %90 kolay şekil verilebilen bir metal olan bakır ve %10 kalay bulunan bir alaşımdır. Doğada saf halde bulunmayan bronz kalayın da eklenmesiyle beraber metal kalınlaşır ve sertleşir. Arkeolojik kazılarda elde edilen bronz eserler üzerinde yapılan metalürjik çalışmalarda kalayın % 6 ile % 25 arasında değişen oranlarda kullanıldığını göstermiştir. Kalayın oranı %13,2'ye kadar yükseltildiğinde kalınlaşma ve sertleşmenin daha da arttığı gözlenmiştir. Kalay oranı % 10'dan daha düşük olan bronz alaşımın soğuk dövme tekniğiyle işlenmesi mümkün olmuştur. Daha yüksek oranlardaki kalay birleşimine sahip olan bronz ise sıcakta işlenmeye uygundur. Bronzun rengi eklenen kalay oranına göre sarıdan renkten beyaza kadar değişen farklı tonlarda renk elde edilir. Estetiğin ön planda tutulduğu süs eşyalarında her ne kadar sertlik ve dayanıklılığı azaltsa da parlaklığın artması amacıyla % 5 oranında kurşunun alaşıma eklendiği tespit edilmiştir. Antik Çağ'da bu oranlar değiştiği gibi bakıra çinko katılarak daha kolay işlenebilen sarı renkte pirinç dökümler de elde edilmiştir. Bronzun döküm¹ için tercih edilmesinin en önemli sebebi bu alaşımın eridiği zaman bakır gibi kabarcık oluşturmaması ve bakıra oranla daha sağlam olmasıdır². Bakıra karıştırılan kalay, kalay oksidi kasiterit cevherinden elde edilmekteydi³. Metal malzemelerin karışım oranları malzemenin kalitesini de göstermektedir. Bu nedenle oranların farklılık göstermesi doğaldır.

M.Ö. 4. Binde bir miktar kalay katarak elde edilen bu alaşım, maden sanatının gelişiminde yeni bir dönem başlatmıştır. Yüzyıllar boyu bronz üretiminde kullanılan bu maden, Roma Dönemi'nde yoğun kullanılan bir yöntem olan bakır kapların içlerinin kaplanması metodu, günümüze kadar varlığını sürdürmüştür⁴.

¹ Eritilmiş bir maddenin kalıp içine dökülerek, katılaşırken istenen biçimi almasını sağlama işlemidir.

² J. Gordon Parr, *Man, Metals and Modern Magic*, Cleveland, 1958, s. 19; Ufuk Esin, *Kuantitatif Spektrel Analiz Yardımıyla Başlangıcından Asur Kolonileri Çağına Kadar Bakır ve Tunç Madenciliği*, İstanbul, 1969, s. 107; Zeliha Gökalep Demirel, "Bizans Dönemine Ait Bronz Kandiller ve Bir Tipoloji Önerisi", *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 3, 2002, s. 174; Ebru Durak, *Metropolis Bronz Eserleri*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne. 2013, s. 11.

³ David Brown, "Bronze and Pewter", *Roman Crafts*, New York University Press, 1976, s. 25; K. Ashlhan Yener, "Niğde – Çamardı'nda Kalay Buluntuları", *IV. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1988, s. 18.

⁴ Parr, 1958: s. 60; Binnur Gürler, *Tire Müzesi Bronz Eserleri/Bronze Objects at Tire Museum*, İstanbul, 2004, s. 12.

Fethiye Müzesi'ne satın alma ve müsadere yoluyla kazandırılan bronz kandillerin tamamına yakınının buluntu yeri belli değildir. Bu sebeple herhangi bir tip ve grup içerisinde değerlendirilmemişlerdir. Müze'de bulunan kandillerin metal oranlarını belirleme amacıyla kimyasal analiz yapılmak istenmiş, fakat eserlerden parça alma sorunu nedeniyle bu düşünceden vazgeçilmiştir. Örneklerin renk oluşumlarına bakılarak tamamı için bronz terimi kullanılmıştır.

İlk aşamada Fethiye Müzesi depo ve teşhir salonunda bulunan metal kandiller sınıflandırılmıştır. Ardından bu malzemelerin ölçüleri alınarak fotoğraflandırılmıştır. Resimler dijital ortama aktarıldıktan sonra profiller tekrar CorelDRAW programında temizlenmiş ve birleştirilmiştir. İkinci aşamada ise eldeki malzemeler hakkında bugüne kadar yurtiçi ve yurtdışında yayınlanmış metal kandillerle ilgili kaynak taraması yapılmıştır.

Çalışmada değerlendirme kısmına geçmeden önce genel olarak kandilin tanımı yapılmış, bölümleri, tarihsel gelişimi, kullanım alanları ve üretim teknikleri verilmiştir. Değerlendirme bölümünde metal kandillerin gösterdikleri formlara göre tarihsel gelişim içerisinde üç bölüm ele alınmıştır. Katalog bölümünde ise; müze envanter numaraları, müzeye nereden hangi şekilde geldiği ve ölçüleri, tanımı ve karşılaştırmalı örnekleri verilmiştir. Karşılaştırma bölümünde özellikle Bailey ve Metin'in katalogları doğrultusunda benzer form sahip kandillerle karşılaştırılarak benzerleri bulunmuştur. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yapılan kazılarda ele geçen buluntularla, form ve dekorasyon açısından benzer karşılaştırmalı örnekler bulunmaya özellikle dikkat edilmiştir. Değerlendirme ve sonuç kısmında ise kataloğu oluşturan eserler gruplara ayrılarak gruplar tek tek anlatılmış ve tarihlendirmeleri yapılmıştır. Eserlerin tarihlendirilmelerinde yurtiçi ve yurtdışı müzelerinde bulunan kandiller konusunda yapılan katalog çalışmalarından yararlanılmıştır.

Metal kandiller konusunda ülkemizde yapılmış çok az çalışma bulunmaktadır. Yurt dışında az da olsa bilimsel ya da katalog amaçlı olarak hazırlanmış Müze koleksiyonları vardır. Ayrıca bazı çalışmalarda kandiller farklı metal örnekler arasında grup olarak değerlendirilmiştir. Ancak ne yazık ki bu çalışmalar henüz bir form gelişimini sağlayacak nitelikte değildir. Son yıllarda ülkemizde pişmiş toprak ve metal kandil konusunda çalışmaların artması, zaman içinde metal kandillerin üretim, form ve

ticareti konusunda bilgi birikiminin artacağına işaret etmektedir. Özellikle kazı buluntularının yayınlanması bu konuda bir rehber niteliği taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

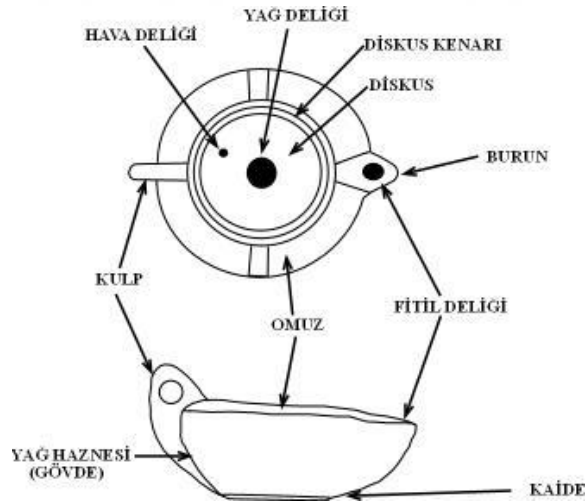
KANDİLLER

1.1. Kandilin Tanımı

Kandil; Latince kökenli bir kelime olup “aydınlatan” ve “parlayan” anlamına gelir. Latince karşılığı “Candela”, Grekçe karşılığı “Lychnus”, Arapça karşılığı ise Türkçe’de kullanılan “Kandil” kelimesi, elde edilen verilere göre içine yağ konulan ve fitil yardımıyla yakılan aydınlanma aracı anlamına gelir. Antik çağda sıklıkla kullanıldığı anlaşılan kandil, Roma’da “lychnus” veya “lucerna” olarak adlandırılmıştır⁵.

1.2. Kandilin Bölümleri

Kandiller temel olarak, yakıtın konulması için gerekli bir hazne ve alevi yakıt ile besleyen fitilden meydana gelir. Bu iki kısım kandillerin genelinde yer alan değişmez parçalardır. Diğer bütün ilave edilecek parçalar kandillerin gelişimini sağlamak ve güzel görünüm kazandırılması için eklenmişlerdir⁶. Kandilin temel bölümleri aşağıdaki gibidir.

Çiz. 1: Kandilin Bölümleri

⁵ Gülseren K. Şahin, *Assos Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Kandilleri*, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2008, s. 6; Mehmet Özgül, *Şanlıurfa Müzesi'nden Bir Grup Kandil*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2012, s. 10.

⁶ Hüseyin Metin, *Kibyra Kandilleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2012, s. 17.

Gövde: Yağın muhafaza edildiği, kandile esas biçimini veren ögedir. Gövdeye burun, kulp, kaide ve formun özelliğine bağlı olarak diğer kısımlar eklenmektedir. Latince Infundibulum yağ haznesi anlamına gelmektedir. Gövde zamanla değişmiştir. Kullanılan ilk kandillerde sığ kâse biçiminde gövde bulunmaktadır. Burnun üzerine bir köprü yapılması bunlardaki ilk değişikliktir. Daha sonra üst kısım kapatılarak diskus bölümü oluşturulmuştur. Buna bağlı olarak gövdeye değişik şekiller verilmiştir. Hellenistik Dönem’de gövdenin biçiminde büyük değişim meydana gelmiştir. Erken dönem kandillerinde gövde sığ bir kâse biçiminde iken bu dönemde üst kısmı kapatılması yaygın bir gelenek haline almıştır⁷.

Burun: İç kısmında fitilin yerleştirilebilmesi için bir boşluğa sahip olup, fitilin yakıldığı kısımdır. Kandilin en önemli bölümlerindedir. Burun için Latince Nostrum, Nasus veya Myxus terimleri kullanılır⁸. İki burunlu kandillere Bilychnis, daha fazla burunlulara ise Polymyxus adı verilir⁹. İlk zamanlar burunun üzeri açık ve yayvan iken, zamanla üzerinde, ok ucu ve volüt, kalp gibi çeşitli şekiller almaya başlamıştır¹⁰.

Omuz: Latince Margo denilen kısımdır. Erken örneklerde üst kısmı açık olarak yapılan kandillerden sonra omuz; kandilin üst kısmını kapatacak şekilde yapılmaya başlanmıştır. Klasik dönemde süslemesiz bırakılan omuz, Hellenistik Dönem’de çeşitli süslemelerle bezenmiştir.

Kulp/Tutamak: Latince Ansa, Manubrium terimleri kulp için kullanılmıştır¹¹. Yatay veya dikey olarak kandile bağlanan kulplar vardır. Yatay olarak gövdeye bağlanan kulplar, Klasik Dönem’de karakteristik olup, Hellenistik Dönem’de iki yivle üç bölüme ayrılmış kulplar yaygın olarak kullanılmıştır¹². Bu tip kulplar Ephesos kandilleri için tipik bir özelliktir. İkiz kulp ve üzerinde şerit bir süsleme, Pergamon ve Knidos kandillerinde sıkça görülmektedir¹³. Antik Dönem’de kulpsuz kandillerin de sıklıkla üretildiğini belirtmek gerekir.

⁷ Begüm Durutürk, *İonia Bölgesinde Roma Dönemi Pagan Sembollü Kandiller*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2010, s. 65, Res. 36.

⁸ Sedef Çokay, *Antik Çağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul, 1998, s. 12.

⁹ Henry Beauchamp Walters, *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, London, 1914, XIII.

¹⁰ Ingeborg Scheibler, *Griechische Lampen, Kerameikos, Ergebnisse der Ausgrabungen*, Band IX, Berlin 1976, s. 586.

¹¹ Walters, 1914: XIII.

¹² Donald M. Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum I. Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*, London 1975, Pl. 23, Fig. 114.

¹³ Şahin, 2008: s. 9.

Kaide: Düztabanlı, içbükey, dışbükey, alçak, yüksek ya da halka biçiminde olabilen kaideler, kandilin zemine düzgün bir şekilde durmasını sağlayan ayak kısmıdır. Kaidenin kenarı bazen bir çizgiyle veya hatla sınırlandırılmış olabilir. Arkaik ve Klasik Dönem’de yuvarlak olan kaideler, Hellenistik Dönem’de hem yuvarlak, hem de oval şekilde biçimlendirilmiştir¹⁴.

Diskus: Hellenistik Dönem’de görülmekle beraber, Roma Dönemi’nde kandilin önemli bir ögesi haline gelmiştir. Latincesi discus olan kelime, disk anlamına gelmekte olup, ortalarında yağ deliği yer almaktadır. Bazı örneklerde bu bölüme ayrıca için bir veya birden fazla delik açılmıştır. Bezemeli ve bezemesiz olarak ikiye ayrılırlar. Bezemeli kandiller, tanrı ve tanrıçalar, günlük yaşamdan sahneler, hayvanlar, bitkiler gibi birçok konuyu içermektedir¹⁵.

1.3. Kandillerde Tarihsel Gelişim

Mağara duvarlarına yapılan resimler, Paleolitik Dönem’de aydınlanma araçlarının kullanılmış olduğunu göstermiştir. Işık kaynağı olarak hayvan yağlarını kullanan bu insanlar, mağaralarda birkaç yüz metre içerideki gün ışığından yoksun duvar resimlerini yapmak için yapay ışıktan yararlanmaya mecbur kalmışlardır¹⁶. İlk kandil örneklerinin M.Ö. 8000-6000 yılları arasında deniz kabukları olduğu bilinmektedir. Deniz kabuğu içindeki helezon biçimli kısım, fitilin yerleştirilmesini kolaylaştırmıştır¹⁷.

Sümerlerin kandil kullanımıyla ilgili verileri Ur Kral mezarlarında bulunan altın ve gümüş kandillerle ortaya çıkmıştır¹⁸. Kandile daha sonraları III. Babil (Kas) sülalesi zamanında rastlanır. Bu dönemden sonra II. İsin sülalesinden Marduk-Zakir-Şumi’nin (M.Ö. 852-828) tahtı üzerindeki tanrı sembolleri arasında, ateş tanrısı Nusku’nun sembolü olarak ördek vücuduna benzeyen bir kandil tasviri bulunmuştur¹⁹.

¹⁴ Dominique Kassab - Tahsin Sezer, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu 1, Prehistorik, Arkaik, Klasik ve Helenistik Dönemler*, İstanbul, 1995.

¹⁵ Oscar Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol. IV, No. 2*, Cambridge 1930; Judith Perlzweig, *Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ*, The Athenian Agora Vol. 7, New Jersey 1961; Michel Ponsich, *Les Lampes Romanes En Terre Cuite De La Maurétanie Tingitane*, Rabat 1961; Donald M. Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum III. Roman Provincial Lamps*, London 1988; Andreas Heimerl, *Die Römischen Lampen Aus Pergamon*, Berlin 2001.

¹⁶ Metin, 2012: s. 19.

¹⁷ Donald M. Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, Oxford, 1972, s.17.

¹⁸ Firuzan Kınal, “Kaunos Adak Lambaları”, *Belleten*, Cilt XXXIII, Sayı 130, Ankara, 1960, s. 155.

¹⁹ Metin, 2012: s. 20.

Anadolu'da Kültepe, Acemhöyük ve Alişar'da üzüm salkımı şeklinde asılarak kullanılan kapların kandil olabileceği düşünülmüştür²⁰. Bu düşüncenin çıkış noktası; Konya-Karahöyük kazılarında bulunan üzüm salkımı şeklindeki kaplar ile kol ve bacak şeklindeki kaplar üzerindeki yanık izleridir. Hititler döneminde kandilin kullanıldığına dair yazılı belgeler elde edilememiş, ilave olarak arkeolojik verilerde yetersiz olmuştur. Çünkü Boğazköy kazılarında değil, Hitit kültürü veren diğer yerleşimlerin hiçbirinde kandil bulunamamıştır. Sadece Hamit Z. Koşay'ın Kussaray'da yaptığı sondaj kazısında Hitit tabakalarında taştan kandile çok benzeyen bir kap gün yüzüne çıkarılmıştır²¹.

Mezopotamya'dan sonra kandillerin Suriye, Filistin ve Kıbrıs'a²² yayılmış olduğu kabul edilir. Suriye – Filistin bölgesinde yaklaşık M.Ö. 1200 – 900 tarihleri tarihlerde geniş bir yayılımı olan basit çarkta yapılan kandil tipi kullanılmıştır. M.Ö. 9. yy.dan başlayarak M.Ö. 6. yy.a sığ kâse formlu kandiller sabit biçimde kalmadığı görülmektedir²³. M.Ö. 9. yy. sonlarında sığ kâse formlu farklı biçimlerde kandiller ortaya çıkmıştır. Bölgelere göre farklılıklar gösteren tip, genelde daha ince ve sığ yapılıdır. Kandilin alt kısmı düzelterek, düzgün olmayan yuvarlağa yakın şekilde kaide yapılmaya başlamıştır. Ağız kenarı genişlemiş, burun uzayarak daralmıştır²⁴.

M.Ö. 7. yy.da çanak şeklindeki kandillerle üretimde başarı gösteren Atina, M.Ö. 6. yy.dan 5. yy.a kadar Küçük Asya ile birlikte, çarkta üretime geçerek, yeni tipler üretilip; kandil ticaretinde önemli bir yere sahip olmuştur. M.Ö. 3. yy.da ise, kalıplama yöntemi ile yapılan kandil üretimi başlamıştır. Bu yöntemle üretim yapan, dönemin en önemli merkezleri Knidos ve Ephessos'tur²⁵. Hellenistik Dönem kandillerinin en tipik özelliği; üst kısmın kapanarak burnun uzamasıdır²⁶. Bu tiplerde ağız dairevi veya kesik, gövde çift konik veya iki ucu basık küre şeklindedir. Kulp ve burun kısmı genellikle

²⁰ Nurettin Öztürk, *Kyzikos Kandilleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2003, s. 24.

²¹ Çokay, 1998: s. 15; Aslı Saraçoğlu, "Erzurum Müzesi'nden Bir Grup Kandil", *Türk Arkeoloji Dergisi* 31, Ankara 1997 s. 309; Öztürk 2003: s. 24; Metin, 2012: s. 20.

²² Thérèse Oziol, – John Poilloux, *Les Lampes, Salamine de Chypre I*, Paris, 1969; Thérèse Oziol, *Les Lampes Du Musee De Chypre*, Salamine de Chypre VII, Paris, 1977.

²³ Robert Houston Smith, "The Household Lamps of Palastine in Old Testament Times", *BibAr (The Biblical Archaeologist, The American School of Oriental Research New Haven)* Vol. 27, No.1, 1964, s.17.

²⁴ John W. Hayes, *Ancient Lamps in the Royal Ontario Museum*, Toronto 1980, Pl. 1, Fig. 1-9.

²⁵ Zerrin Aydın Tavukçu, *Parion Nekropolu 2005 Yılı Buluntuları*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2006, s. 124.

²⁶ Metin, 2012, s. 21.

gövdeye sonradan applike edilmiştir. Dönem kandilleri Knidos Tipi, Ephesos Tipi olarak gelişim göstermişlerdir²⁷.

M.Ö. 1. yy ile M.S. 1. yy.da İtalya’da yeni formlar üretilmiş ve bu formlar bütün antik dönem pazarlarında yerini bulmuştur. Bu formlar köşeli ya da yuvarlak olan, volütlü buruna sahip, genelde kabartma süslemeleri olan kandillerdir. Kuzey İtalya’da M.S. 1. yy.da fabrika kandilleri üretilmiştir. Bu kandiller bronz kandillerin pişmiş toprak örnekleriydi. Ancak zamanla ekonomik ve politik nedenler, piyasaları etkilemiş olup; İtalyan baskısının kısa ömürlü olmasına neden olmuştur. M.S. 3. yy’da muhtemelen yağın pahalı olmasından dolayı İtalya’da kandil üretimi azalmıştır²⁸.

M.S. 3. ve 4. yy.larda Mısır’da kurbağa kabartmalı kandiller üretilmiş, bu dönemde birçok yerde yoğun olarak kurbağalı kandiller kullanılmıştır. Kurbağa kabartmasının yanı sıra, palmiye dalları ve rozetler de kandillerde kullanılan süslemeler arasındadır. M.S. 4. - 6. yy.lar arasında haç motifli, Afrika tipi kandiller, ya da üzerinde kutsal monogramlar, azizler ya da haç betimi olan Hristiyanlık Kandilleri üretilmiştir²⁹.

M.S. 4. - 7. yy. arasında Batı Anadolu’da büyük kısmı astarlı kaliteli kandiller ortaya çıkar. Bitkisel, mitolojik figürlü sahnelerin çoğunlukta olduğu bu kandillerin üretiminde Ephesos, Miletos, Sardes³⁰ Kibyra³¹ gibi kentler başı çekmektedir. Korinth ve Attika’da bu dönemde Kuzey Afrika ve Anadolu üretimi kandilleri taklit etmişlerdir³².

1.4. Kandillerin Kullanım Alanları

Antik Çağ’da günümüzden oldukça farklı olarak yaşamı, gün ışığının yönetmesine rağmen ihtiyaç anında kandiller her sosyal sınıf tarafından kullanılmıştır. Fakir kişiler, genellikle çark ve kalıp yapımı pişmiş toprak kandiller, zenginler ise bu kandillerin özenle hazırlanmış metal örneklerini tercih etmişlerdir. Evler, sahibinin durumuna göre zayıf ya da canlı bir şekilde aydınlatılmıştır³³. Her ne kadar kandil için kullanılan malzemeler farklı olsalar da ortak durum, Antik Çağ’da ihtiyaç duyulan

²⁷ Metin, 2012: s. 22.

²⁸ William V. Harris, “Roman Terracotta Lamps: The Organization of an Industry”, *The Journal of Roman Studies*, Vol. 70, 1980, s. 127.

²⁹ Bailey, 1972: s. 17-19.

³⁰ Bailey, 1988.

³¹ Metin, 2012.

³² Karen S. Garnett, “Late Roman Corinthian Lamps from the Fountain of the Lamps”, *Hesperia* 44, No. 2, 1975, s. 179-180.

³³ Bailey, 1972: s. 10.

hemen her alanda kandiller veya meşale, mum gibi yapay ışık kaynaklarının kullanılmış olmalarıdır.

Antik dönemin temel ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan madencilik alanında kandillerden yararlanılmıştır. Buralarda bulunan tüneller ve galerilerin aydınlatılması için pişmiş toprak veya metal kandillerden yararlanılmıştır. Bu kandiller ya duvarlara açılan nişler içine yerleştirilmiş ya da tavana asılarak kullanım görmüştür³⁴.

Ev, Cadde, Sokak ve Dükkanların aydınlatılmasında: Antikçağda ticari bakımdan önemli olan yerlere geceleri kandiller yerleştiriliyordu. Pompei’de caddeye bakan evlerden birinin yanında küçük bir niş içinde kandil bulunmuştur³⁵. Küçük evlerde kandiller, duvarlardaki nişlere ya da raflara yerleştirilmiştir. Bazı durumlarda tavandaki zincirlerle asılmış veya özel masalar üstüne konulmuş; bazen ise kulp kısmına geçirilen bir iple duvara çakılı askılara asılmıştır³⁶. Ephesos Arkadian Caddesi’ndeki M.S. 4. yy.a tarihlenen bir yazıtta, yaklaşık 600 m olan portikonun sağlı sollu 50 kandil ile aydınlatıldığından bahsedilir³⁷. Dükkanlar gece açık olduğu saatlerde mallarını teşhir edip, müşteri çekmek için kandilleri sıkça kullanmışlardır. Tezgah ve kapıların üzerlerine konulan bu kandiller, Pompei’de bol miktarda bulunmuştur³⁸.

Kandiller yeni yıl hediyesi olarak ve çocuklara isim vermede kullanılmaktaydı. Romalılarda, arkadaşların yeni yıl hediyesi olarak üzerinde iyi temennilerin belirtildiği yazının yer aldığı kandilleri birbirlerine vermesi adetti. Ayrıca yeni doğan bir bebek üzerine isimlerin yazıldığı kandiller yakılır, bunlardan hangisi daha uzun süre yanarsa, bebeğe o isim verilirdi³⁹.

Tiyatrolarda gece oynanan oyunlarda, zafer gibi halk şenliklerinde ve dini festivallerde kandillerin kullanıldığına tanık olunur. Roma Dönemi’nde de kandilin tiyatrolarda kullanıldığını gösteren üzerinde tiyatro maskı bulunan bir örnek, Parion’da

³⁴ Bailey, 1972: s. 11.

³⁵ Wolfgang Radt, “Lampen und Beleuchtung in der Antike”, *Antike Welt* 17. Jahrgang, Heft 1, 1986, s. 42-43.

³⁶ Louise A. Shier, *Terracotta Lamps from Karanis, Egypt: Excavations of the University of Michigan, (Kelsey Museum of Archaeology Studies 3)*, Ann Arbor, 1978, s. 8.

³⁷ Sedef Çokay, *Antik Çağda Aydınlatma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996, s. 22.

³⁸ Bailey, 1972: s. 11.

³⁹ Çokay, 1996: s. 23.

2011 yılı çalışmalarında ortaya çıkarılmıştır⁴⁰. Julius Caesar'ın zaferinde, Nero'nun dönüşünde de kullanıldıkları belgelenmiştir⁴¹.

Vitruvius ve Roma Cumhuriyet Dönemi'nin bazı yazarları, hamamların öğleyin başlayıp gün batımına kadar açık olduklarını belirtir. Bu durumda yapay aydınlatmaya ihtiyaç duyulmuş olabilir. M.S. 3. yy.da hamamlar geceleri de açıktı. Alexander Severus, Roma'daki bir hamama aydınlatmada kullanılması için yağ hediye etmiştir. Pompei'de Forum Hamamı'nda 1000 kadar kandil bulunmuştur. Hamamın portiko tavanında, nişlerinde ve pencere altlarında görülen is kalıntıları, hamamdaki yapay aydınlatmanın izlerini göstermektedir⁴².

Kandillerin mezar hediyesi olarak ölen kişinin mezarına bırakılması Antik Çağ'da yaygın bir gelenektir. Geleneğin kökeni Yunanistan'a ait olmayıp, Levant Bölgesi'nde M.Ö. 2. binlere kadar gitmektedir. Bu kullanım Roma Dönemi'nde oldukça önem kazanmıştır. Kandiller sadece ölen kişinin bir eşyası olarak ya da bazı sembolik ve dini amaçlar için seramik, cam, mücevher ve diğer objelerle birlikte mezarlara yerleştirilmiştir. Bunlar ölen kişinin yaşamı boyunca kullandığı kandili öbür dünyada da kullanacağı düşünülerek konulmuş olabilirler. Bazı mezar hediyesi kandillerin, fitil deliği etrafında yakıldığına dair iz olmadığından dolayı kullanılmadığı düşünülmektedir. Bu kandiller sadece bir kez yakılmış olabilir. Bunlar cenaze töreni sırasında çevreyi aydınlatmış olabilir ya da ölümün karanlık ve soğukluğuna karşı ışık vermesi gibi sembolik bir anlam da taşıyabilir⁴³. Avrupa müzelerindeki koleksiyonlarda yer alan çok sayıdaki kandilin mezarlardan ele geçtiği bilinen bir gerçektir. Çoğu zaman tam ve konteks olarak ele geçirilen kandiller, buldukları mezarların tarihlendirilmelerine önemli ölçüde yardımcı olmaktadır⁴⁴.

Tapınak ve kutsal alanların aydınlanmasında ve adak eşyası olarak kandillerin konduğuna tanık olunur. Kutsal alanlarda bulunan kandillerin büyük çoğunluğunun çok burunlu kandil formunda olduğu tespit edilmiştir⁴⁵. Kaunos Kutsal Alanı'nda bulunmuş olan kandillerin çoğunluğu bir çukur içerisinde ele geçmiştir⁴⁶. Olasılıkla tapınağın

⁴⁰ Cevat Başaran, "Parion Tiyatrosunu Aydınlatan Kandil", *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, S. 26, 2012, 94-95.

⁴¹ Bailey, 1972: s. 13.

⁴² Winfried Held, *Künstliche Beleuchtung und Architektur, Schriften des Seminars für Klassische Archaeologie der Freien Universität Berlin*, Tübingen 1990, s. 59.

⁴³ Şahin, 2008, s. 41.

⁴⁴ Metin, 2012: s. 19.

⁴⁵ Cengiz Işık, *Kaunos Liman Agorası Çeşme Binası*, Ankara, 1994, 22.

⁴⁶ Baki Ögün, Kaunos Kazı Raporu 1971, *Türk Arkeoloji Dergisi* 20.1, 1973, s. 163.

içerisinde getirilen adaklar için boş yer kalmayınca, daha önce getirilen sunular tapınaktan çıkarılmış, ancak kutsal sayıldıkları için tapınağın etrafına gömülmüşlerdir⁴⁷.

1.5. Metal Kandil Üretim Teknikleri

Yukarıdaki gelişim çizgisi daha çok pişmiş toprak kandil tipolojisiyle oluşturulmakta, metal kandillerde ise aynı tipolojiyi oluşturmanın oldukça sıkıntılı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum metal örneklerin eritilip tekrar kullanılmasından dolayı, günümüze az sayıda ulaşmasından kaynaklanmaktadır. Şayet tersi olsaydı az çok pişmiş toprak kandiller kadar sağlam bir tipoloji oluşturulabilirdi. Zira incelediğimiz bronz örneklerden birkaçı bugüne kadar görülen örneklerin dışında farklı form yapısı sergilemektedir. Dolayısıyla kazı buluntuları ve müze eserleri yayınları arttığında, yeni örnekler değerlendirilmiş olacaktır. Sonucunda bu konuda oldukça yol kat edileceği kanaatindeyiz.

Metal olarak demir ve bronzdan yapılan kandiller antik dünyanın değişik bölgelerindeki atölyelerde üretilmişlerdir. Yapım teknikleri, biçim ve bezemeleriyle ait oldukları toplumun, teknolojik ve sosyal yapısını yansıtırlar.

Araştırma konusu kandillerin değişmeyen malzemelerinden biri olan bronz, içeriğinde %90 bakır ve %10 kalay bulunan bakır alaşımıdır. Antik Çağ'da bu oranlar değiştiği gibi, bakıra çinko kullanılarak daha kolay işlenebilen sarı renkte pirinç dökümler de elde edilmiştir. Bronzun döküm⁴⁸ için tercih edilmesinin en önemli sebebi, bu alaşımın eridiği zaman bakır gibi kabarcıklanmaması ve bakıra oranla daha sağlam olmasıdır⁴⁹. Bakıra karıştırılan kalay, kalay oksidi kasiterit cevherinden elde edilir⁵⁰. Yüzyıllar boyu bronz üretiminde kullanılan bu cevher, Roma Dönemi'nde bakır kapların içlerinin kaplanması yönteminin keşfedilmesiyle günümüze kadar gelen ikinci bir amaç için kullanılmıştır⁵¹.

Değerlendirilen örnekler kalıba döküm tekniği ile yapılmışlardır. Roma ve Bizans bronz kandilleri “eriyen mum tekniği” ile üretilmişlerdir. Bu teknikte yapılacak kandilin bir modeli, erimeyen maddeden yapılmış bir göbek

⁴⁷ Kinal, 1960: s. 154.

⁴⁸ Eritilmiş bir maddenin kalıp içine dökülerek, katılaşırken istenen biçimi almasını sağlama işlemidir.

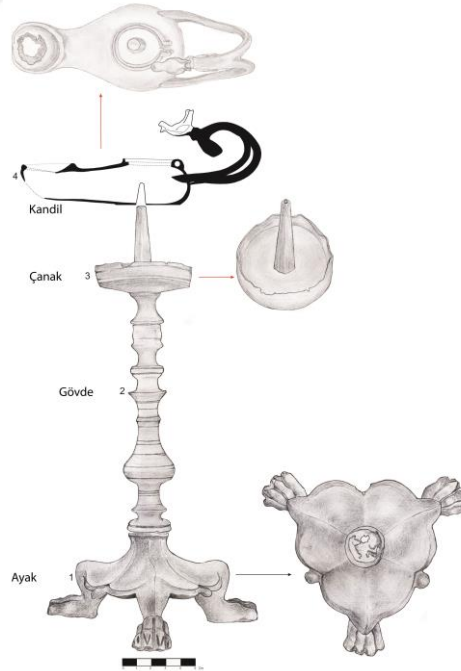
⁴⁹ Parr, 1958: s. 19; Esin, 1969: 107; Gökalp, 2002: s. 174.

⁵⁰ Yener, 1988: s. 18.

⁵¹ Parr, 1958: s. 60; Gürler, 2004: s. 12.

üzerine hazırlanır ve üstüne yapılacak kandilin kalınlığına eşit balmumu sıvanırdı. Diğer ifadeyle pişmiş toprak örneklerle benzer şekilde, metallerde de kandilin bir modelini yapmak, bu modeli çekirdek yerleştirmek ve kalıpla çekirdek arasına bu modelin döküm yapılma işleminden oluşur. Döküm soğuduktan sonra dış kalıp çıkarılır ve kalıp ortasındaki çekirdek çıkarılır. Bu işlemden sonra kulp, kapak gibi diğer parçalar gövdeye lehimlenir veya perçinlenir. Son aşamada kandilin yüzeyi zımparalanır ve cilalanırdı⁵².

Metal kandil üretiminin yanı sıra, özellikle Geç Antik Çağda bu kandillerin muhafazası işleviyle üretilmiş ayaklı, kandilin dipten oturtulduğu sığ çanak biçimli olan aksamaların sıkça üretildiklerini söylemek mümkündür. Bu tipte üretilmiş örnekler “*kandelabrum*” olarak adlandırılmıştır⁵³. Söz konusu örnekler genellikle dört parçalı üretilmişlerdir. En altta ayak, gövdede yivli çubuk, üstünde kandilden akan yağı tutmak için yapılmış ortasında kandilin oturtulduğu çivi bulunan çanak ve en üstte kandil ile son bulmaktadır. Fethiye Müzesi’nde iki adet kandelabrum örneği bulunmaktadır (K4, K6).

Çiz. 2: Kibyra’dan Bir Kandelabrum (Metin, 2012: K812)

⁵² Gökalp, 2002: s. 174; Atasoy2005b: s. 193-194.

⁵³ Bogdan Rutkowski, “Griechische Kandelaber”, *The Juvenile Detention Alternatives Initiative 94*, 1979, s. 174-175.

1.6. Metal Kandiller İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Metal kandiller pişmiş toprak benzer örnekleri kadar araştırılmamış olmakla beraber, ilk çalışmalar oldukça eskiye gitmektedir. Ancak bu araştırmaların salt metal kandil alanında olmadıklarını belirtmek yerinde olacaktır. Daha çok pişmiş toprak kandil çalışmalarına ek olarak ayrı bir bölüm halinde incelenmişlerdir. Kayda değer ilk çalışma British Museum pişmiş toprak ve metal kandillerini 1914 yılında yayınlayan Walters tarafından yapılmıştır⁵⁴. Walters bronz kandilleri Greek ve Roma olmak üzere iki ana gruba ayırmıştır. Araştırmacı, Erken Roma Dönemi'ne tarihlediği bronz kandilleri burun formları açısından gruplandırmaya çalışmıştır. Her ne kadar Geç Antik Çağ örneklerinde tarihleme bakımından bazı yanlışlıklar görülse de, Walters'in bronz kandiller üzerine yapmış olduğu çalışma bugün de güncelliğini korumaktadır.

Loeschke, gerek pişmiş toprak ve gerekse bronz kandil konusunda en kapsamlı çalışmayı yapan kişilerden birisidir. Çalışmasını değerli kılan yanı, her iki grup kandilini de burun ve gövde formlarına göre tipolojik sınıflandırma yapmayı deneyen ilk kişi olmasıdır. Özellikle Loeschke'nin M.S. 1-2. yüzyıl kandil tipleri bugün de birçok çalışmaya referans olmaktadır⁵⁵.

Mainz Museum'daki pişmiş toprak ve bronz kandilleri içeren yayın çalışması Menzel tarafından yapılmıştır⁵⁶. Aynı Müze'den az miktarda bir başka metal kandil grubu ise yaklaşık elli yıl sonra Kirsch tarafından yayınlanmıştır⁵⁷. Bonn Museum'daki pişmiş toprak kandil kataloğunu hazırlayan Hübinger, az miktarda olan bronz kandil örneklerini de Menzel gibi çalışmasına dahil etmiştir⁵⁸.

Sırbistan'daki Narodni Museum'da bulunan kandiller 1969 yılında yayınlanmıştır. Bu çalışmada bronz kandillerin yanı sıra müzedeki tüm metal objeler de değerlendirilmiştir. Bu sebeple, araştırma erken dönem metalürji çalışmaları için önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır⁵⁹.

⁵⁴ Walters: 1914.

⁵⁵ Siegfried Loeschke, *Lampen aus Vindonissa. Ein Beitrag zur Geschichte von Vindonissa und des Antiken Beleuchtungswesens*, Zürich, 1919.

⁵⁶ Hainz Menzel, *Antike Lampen im Römisch-Germanischen Zentralmuseum zu Mainz*, Mainz, 1954.

⁵⁷ Annette Kirsch, *Antike Lampen im Landesmuseum Mainz*, Mainz, 2002.

⁵⁸ Ulrich Hübinger, *Die Antiken Lampen des Akademischen Kunstmuseums der Universität Bonn*, Berlin, 1993.

⁵⁹ Ljubiša. B. Popovic. – D. M. Zisi – M. Velickovic ve B. Jelusic, *Greek, Roman and Early-Christian Bronzes in Yugoslavia*, Belgrad, 1969.

Royal Ontario Museum pişmiş toprak kandiller kandillerini 1980 yılında yayımlayan Hayes, dört yıl sonra aynı müzenin bronz objelerini çalışmış, bu çalışmanın bir bölümünü bronz kandillere ayırmıştır⁶⁰.

Bronz kandiller konusunda kapsamlı bir çalışma Mele tarafından yapılmıştır. Napoli Museum'da bulunan kandilleri irdeleyen Mele, 300'e yakın bronz kandili bugün ve gövde formlarına göre 20'den fazla tipe ayırmıştır. Araştırmacı tipolojik ayırmda Loeschcke'den yararlanmış, aynı zamanda özellikle pişmiş toprak kandillerde yaygın terminolojiyi kullanmıştır⁶¹.

Vatikan'daki bronz kandiller Spagnolis-Karolis tarafından yayınlanmıştır. Bu çalışma kırk dokuz adet kandilin katalog çalışmasından ibarettir. Herhangi bir sınıflandırma yapılmamıştır. Değerlendirme kronolojik dizin içerisinde verilmiştir. Çalışmamızda olduğu gibi Vatikan örneklerinde de Geç Antik Çağ bronz kandilleri yoğunluktadır⁶².

Pompeii'de bulunmuş bronz kandiller ayrı bir katalog halinde 1986 yılında yayınlanmıştır. Bu kandillerden M.S. 1. yüzyıla ait olanları yoğunluktadır. Özellikle M.S. 1. yüzyılda yaygın olarak kullanılan volütlü kandiller burun yapılarına göre beş ayrı grupta incelenmişlerdir⁶³.

Frankfurt'taki pişmiş toprak kandil kataloğunu yayımlayan Selesnow, Liebieghaus Museum'da sergilenen az miktardaki bronz kandili de çalışmasına dahil etmiştir. İrdelenen kandiller sınıflandırmaya tabi tutulmamış, dönemselsel olarak incelenmişlerdir⁶⁴.

Macaristan'daki Debrecen Museum'da sergilenen pişmiş toprak ve bronz kandiller Szentléleky tarafından yayınlanmıştır. Bu çalışmanın son bölümü metal kandillere ayrılmıştır. Söz konusu kandiller Hellenistik Dönem'den Erken Bizans'a değin geniş bir zaman yelpazesine dağılmaktadır⁶⁵.

2000'li yıllarda Antikçağ aydınlatma gereci olarak kandillerin hemen hemen tipolojisinin sağlam zemine oturduğu görülür. Özellikle ayrı bir disiplin olarak görülen

⁶⁰ John W. Hayes, *Greek, Roman and Related Metalware in the Royal Ontario Museum*, Toronto, 1984.

⁶¹ Nazarena Velenze Mele, *Catalogo Delle Lucerne in Bronzo, Museo Nazionale Archeologico di Napoli*, Roma, 1983.

⁶² M. Conticello Spagnolis ve Ernesto Carolis, *Le Lucerne di Bronzo, Musei Della Biblioteca Apostolica Vaticana Inventari E Studi: 1*, 1986.

⁶³ M. Conticello Spagnolis ve Ernesto Carolis, *Le Lucerne Di Bronzo Di Ercolano E Pompei, Ministero Per I Beni Culturali Ed Ambientali Soprintendenza Archeologica di Pompei, Cataloghi 2*, Roma, 1988.

⁶⁴ Wolfgang Selesnow, *Lampen Aus Ton Und Bronze, Liebieghaus – Museum Alter Plastik Bildwerke Der Sammlung Kaufmann, Band II*, Melsungen, 1988.

⁶⁵ Tihamér Szentléleky, *Ancient Lamps. Monumenta antiquitatis Hungarica. 1*. Amsterdam, 1969.

pişmiş toprak kandillerin lychnology altında kabul görüp farklı ülkelerden bu konunun uzmanı bilim insanları bir araya getirilmiştir. Yanı sıra kandil konusunda yapılan çalışmaların tüm literatürü toplanmıştır. Komisyon düzenli aralıklarda kongre, sempozyum ve toplantılar düzenlemektedir. Kongrelerde sunulan bildiriler veya çeşitli müzelerde bulunan kandiller ayrı bir bant halinde yayınlanmaktadır. Ayrıca Monographies Instrumentum’um bazı serileri bu çalışmalara ayrılmıştır. Bununla birlikte, örneklerin büyük çoğunluğunun pişmiş toprak kandiller olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Bunlardan Baron Tositsas Museum’daki bronz kandilleri yayınlayan Papadopoulou⁶⁶, ilk kez bronz kandiller ile pişmiş toprak kandillerin benzerliklerini kıyaslayan Xanthapoulou⁶⁷ ve Karadeniz’in kuzeyindeki bugünkü Kırım ve çevresindeki bölgeden ele geçmiş Hellenistik-Erken Roma Dönemi’ne tarihlenen örnekleri irdeleyen Triester’in çalışmaları dikkate değerdir⁶⁸.

Metal kandiller konusunda yapılmış en kapsamlı çalışma Bailey tarafından yapılmıştır⁶⁹. Fethiye Müzesi bronz kandillerini tipolojik gruplara ayırmama nedenimizin temelinde de British Museum kandillerinin IV. bandını içeren araştırma yatmaktadır. Zira bu konudaki en yetkin bilim insanı olan Bailey, 400’den fazla kandili dönemine ya da bölgesine göre sınıflandırmış, tipolojik ayırım yoluna gitmemiştir.

Türkiye’de metal kandiller konusunda çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. En kapsamlı çalışmalar S. Atasoy tarafından yapılmıştır. Atasoy İstanbul Arkeoloji Müzesi bronz kandillerini kitaplaştırırken⁷⁰, aynı yıl Haluk Perk Müzesi’nde korunan bir grup bronz kandili makale olarak yayınlamıştır⁷¹. Z. D. Gökalp, Türkiye’nin farklı müzelerinde bulunan bir kısım kandil hakkında tipoloji önerileri getirmeye çalışmıştır. Ancak gerek çalışmalarında kullandığı kandillerin sayıca azlığı ve gerekse Roma

⁶⁶ Barbara Papadopoulou, “Bronze Lamps and Polycandela: the Averof collection in the Baron Tositsas Foundation Museum”, L. Chrzanowski (Ed.), *Lychnological Acts of the 1st International Congress on Ancient Lighting Devices (Nyon-Geneva, 29.IX-4.X.2003)*, Monographies Instrumentum 30/International Lychnological Association, Acts 1, Montagnac, 2005, s. 360-365.

⁶⁷ Maria Xanthapoulou, “Lampes en métal, lampes en terre cuite: vies parallèles”, L. Chrzanowski (Ed.), *Lychnological Acts of the 1st International Congress on Ancient Lighting Devices (Nyon-Geneva, 29.IX-4.X.2003)*, Monographies Instrumentum 30/International Lychnological Association, Acts 1, Montagnac, 2005, s. 303-307, Pl. 136-139.

⁶⁸ Mikhail Triester, “Bronze Lamps of the Hellenistic period and the first centuries AD in the North Pontic Area”, L. Chrzanowski (Ed.), *Lychnological Acts of the 1st International Congress on Ancient Lighting Devices (Nyon-Geneva, 29.IX-4.X.2003)*, Monographies Instrumentum 30/International Lychnological Association, Acts 1, Montagnac, 2005, s. 293-298, Pl. 132-133.

⁶⁹ Donald M. Bailey, *Catalogue of Lamps in the British Museum, Volume IV: Lamps of Metal and Stone, and Lampstands*, London, 1996.

⁷⁰ Sümer Atasoy, *Bronze Lamps in the Istanbul Archaeological Museum*, Oxford, 2005 (a).

⁷¹ Sümer Atasoy, “Haluk Perk Koleksiyonu’ndan Bronz Kandiller”, *Tuliya I*, İstanbul, 2005, 193-230 (b).

Dönemi'ne ait olduğunu düşündüğümüz bazı örnekleri Bizans Dönemi'ne vermesiyle, oluşturmaya çalıştığı tipolojik önerileri hakkında birtakım eksikliklerin olduğu gözlenmiştir⁷². Bu konuda bir başka çalışma Metin tarafından yapılmıştır⁷³. Burdur Müzesi metal kandillerini konu alan çalışmadaki en dikkat çekici hususlar; bölgesel özellikli örneklerin bulunması ve bir kısmının buluntu yerlerinin belli olmasıdır. Bunların dışında farklı malzeme grupları içerisinde değerlendirilen bazı çalışmaların olduğunu belirtmek yerinde olacaktır⁷⁴.

⁷² Gökalp, 2002, 173-199; Gökalp, "Some Examples of Byzantine Lamps in Turkish Museums", *L. Chrzanowski (Ed.), Lychnological Acts of the 1st International Congress on Ancient Lighting Devices (Nyon-Geneva, 29.IX-4.X.2003), Monographies Instrumentum 30/International Lychnological Association, Acts I*, Montagnac, 2005, 69-71, Fig. 30.

⁷³ Hüseyin Metin - B. Ayça Polat Becks, "Burdur Müzesi Metal Kandilleri", *OLBA XXIII*, 2015, 273-320.

⁷⁴ Somay Onurkan, *Doğu Trakya Tümülüsleri Maden Eserleri, İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Trakya Toplu Buluntuları*, İstanbul, 1988; Meryem Acara, *Türkiye Müzelerindeki Bizans Madeni Eserleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1990; Meryem Acara, "Bizans Döneminde Maden Aydınlatma Araçlarının Kullanımı ve Orta Bizans Dönemi Polykandilionları", *Ortaçağda Anadolu, M. Durukan'a Armağan*, Ankara, 2002, 23-37; Gökalp, 2002: s. 173-199; Gürler, 2004; Ünal Demirel, *Kibyra Metal Buluntuları*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2013.

İKİNCİ BÖLÜM

FETHİYE MÜZESİ METAL KANDİLLERİ

Çalışmamızın konusunu oluşturan Fethiye Müzesi kandillerinin açıklanmasına yardımcı olması maksadıyla kandillerin form gelişimi ve yapım teknikleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra Fethiye Müzesi bronz kandil örnekleri tarihsel süreç içinde form özellikleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Teze konu kandillerin neredeyse tamamı satın alma ve zor alım ile Müze'ye kazandırılmış eserlerdir. Bu kandillerin satın alma yoluyla gelmelerinden dolayı, hemen hemen hiçbirinin buluntu yerleri belirlenemediği için Fethiye civarında bulunmuş olabileceği yorumlarından kaçınılmıştır. Bununla birlikte kandillerin bir bölümünün form özelliklerine bakıldığında, aynı bölge ürünleri oldukları tahmin edilmektedir. Toplamda 21 adet kandilden oluşan grubun, belirgin form özellikleri göz önünde bulundurularak üç ayrı dönemde değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

2.1. Hellenistik Dönem Kandiller

Fethiye Müzesi envanterinde Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen satın alma yoluyla kazandırılmış toplam 4 adet kandil bulunmaktadır (**K1-K4**). Bu malzemelerden gövdesi yuvarlak formlu K1, ortası şişkin haznelidir ve eğimli omuzdan kıvrımlı, geniş yatay kulpa sahiptir. Diskusa bakıldığında çember biçimiyle sınırlanır ve ortada geniş yağ deliği bulunmaktadır. Omuzdan devam eden düz hatlı uzun burun ise küçük kabartma halkalıdır. Tabanında halka mevcuttur. Buluntu yeri belirtilmeyen kandilin birebir benzerine rastlanmamıştır. Bununla birlikte British Museum'da bulunan bir örnek benzer gövde ve burun formuna sahip olup, Bailey tarafından M.Ö. 2. yy.a tarihlendirilmiştir⁷⁵. Bu noktada başka veri olmadığı dikkate alınarak, K1'i M.Ö. 2. yy.a tarihlemek uygundur.

K2 no.lu kandil, konik gövdeli ve eğimli omuzdan stilize palmet yaprağı kulpa sahiptir. Diskusu ise ortada geniş yağ deliği ile çevresinde halka bulunmaktadır. Burnu uzun, yuvarlak volütlüdür. Tabanı ise kaidelidir. British Museum'da korunan benzer burun ve gövde formuna sahip olan kandil Bailey tarafından M.Ö. 1. yy.a

⁷⁵ Bailey, 1996: s. 8, Pl. 3, Q3544.

tarihlendirilmiştir⁷⁶. Bu bağlamda başka benzer örnekleri olmadığı göz önüne alınarak K2, M.Ö. 1. yy.a verilebilir.

Gövdesi oval formlu K3, gövde ortası şişkin haznelidir. Az eğimli omuzdan halka kulpa sahiptir. Diskusun ortasında geniş yağ deliği bulunmaktadır. Omuzun iki kenarında dışa taşkın uca doğru sivrilen kulaklara sahiptir. Uzun yuvarlak volütlü burnu vardır. Tabanı ise düzdür. Buluntu yeri belirtilmeyen eserin birebir benzeri bulunmamaktadır. K3 no.lu kandil burun ve omuz üzerindeki sivrilen kulakları bakımından K2 no.lu kandile benzemektedir. Bunun yanında British Museum'da bulunan benzer burun, gövde ve kulpa sahip bir kandil Bailey tarafından M.Ö. 1. yy.a tarihlendirilmiştir⁷⁷. Bu doğrultuda K3 no.lu kandil için başka tarihleyici kıstas olmadığı için British örneğiyle aynı dönemi, M.Ö. 1. yy.ı önermek doğru olacaktır.

Hellenistik Dönem'e tarihlenen diğer bir eser K4 ise güvercin formlu plastik bir kandildir. Figürün kuyruk tarafından çıkan ve ucu yuvarlatılmış düz tablalı bir burnu vardır. Sırt kısmının ortasında yağ deliği, çevresinde rozet bezeme ile gövdede güvercinin çizgisel üslupta yapılmış kanat detayları bulunmaktadır. Başın arkasında ve fitil deliğinin yakınında ise askı eklentisi bulunur. Taban bölümüne bakıldığında güvercin ayaklarını kırmış, tünemiş vaziyette betimlenmiştir. Taban altı yuvarlak hafif yüksek ayaklı, ortasında yağın akmasını engelleyen *candelabrum* tabağına monte edildiği girinti bulunmaktadır. Plastik kandil Geç Hellenistik - Erken İmparatorluk Dönemi'nde kullanılan, British Museum'da bulunan ve Bailey tarafından tarihlendirilen yakın örnekleri ile benzerlikler göstermektedir⁷⁸. British Museum'daki eser kanat detay işçiliği, ayak kıvrılması ile baş bölümündeki ince işçilikleriyle şaşırtıcı bir biçimde K4 no.lu kandil ile benzerlik göstermektedir. Ancak British Museum'da bulunan örnek detayda başın işlenişi ya da burundaki eğimli bölümü bakımından K4 no.lu kandilden ayrılmaktadır. Geç Roma Dönemi'nde de plastik kandil üretimi yapılmıştır. Ancak güvercin biçimli bu örneklere dikkatle bakıldığında özensiz işçilik dikkat çekmektedir. Candelabrum girintisinin olması Geç Dönem özelliğini yansıtsa da işçiliği British Museum'daki örneklerinden daha erken tarihe götürmektedir. Bu noktada başka veri olmadığı dikkate alınarak, K4'ü M.Ö. 1. yy.in son çeyreği ile M.S. 1. yy.a tarihlemek uygundur.

⁷⁶ Bailey, 1996: s. 8, Pl. 4, Q3545.

⁷⁷ Bailey, 1996: s. 8, Pl. 4, Q3545.

⁷⁸ Bailey, 1996: s. 21, Pl. 21, Q3601-Q3603.

2.2. Roma Dönemi Kandiller

Fethiye Müzesi koleksiyonunda Roma Dönemi'ne tarihlendirilen satın alma ve müsadere yolu ile müzeye kazandırılmış 12 adet kandil bulunmaktadır (**K5-K16**). Kandilleri gövde ve burun formlarından yola çıkarak farklı gruplara ayırmak mümkün olsa da, malzemenin sayısı bakımından yetersiz olması ve toplu buluntu olmamaları bir ayırım yapmaya engel teşkil etmektedir. Bu nedenle de dönem içinde tarihlendirerek incelemenin daha doğru olacağı düşünülmüştür.

Roma Dönemi'ne tarihlenen K5 no.lu kandilin diskusu çemberle sınırlıdır. Gövdesi yuvarlak formlu, ortası şişkin haznelidir. Gövde ve burun bağlantısına bakıldığında volütler bulunmasının yanı sıra volütlerin ortasına ise iç içe kabartma halka bezemesi işlendiği görülmektedir. Fitol deliğinin hemen üst kısmında üçlü küçük halka bezemesi bulunmaktadır. Napoli ve Mainz'deki kandil örneklerinin burun kısmına bakıldığında aynı yere farklı olarak üç adet havalandırma deliği açıldığı görülmektedir⁷⁹. Tabanı iç içe halka biçimli kandilin kırık olan kulpunun, British Museum'da yer alan ve M.S. 1. yy.a tarihlenen benzer tipteki bir örnekten⁸⁰ yola çıkarak halka biçimli olabileceği ve bunun yanında kulp üzerine hilal şeklinde bir başka motifin eklenmiş olabileceği düşünülebilir. Bu tipte işleniş tarzı toprak kandillerin özellikle iki burunlu tiplerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır⁸¹. Bu bilgiler ışığında K5 no.lu kandil M.S. 1. yy.a tarihlendirilmiştir.

K6 no.lu kandil gövdesi yuvarlak formlu, ortası şişkin bir hazneye sahiptir. Eğimli omuzdan halka kulplu ve kulp üzerinde eklentisi bulunmaktadır. Diskusa bakıldığında çember biçimiyle sınırlanır, ortada geniş yağ deliği ve çevresinde küçük iki adet havalandırma deliği olduğu görülmektedir. Burunu ise omuzdan devam eden düz hatlı, omuz birleşimi volütlü, fitil deliğine yakın yerde volütler mevcuttur. Tabanı bilezik şeklinde halkalı ve ortasında monte için açılmış girinti (*candelabrum*) bulunmaktadır. Buluntu yeri belirtilmeyen kandilin birebir benzerine rastlanmamakla

⁷⁹ Menzel, 1954: s. 106-107, Abb. 89-4; Mele, 1983: s. 55, Fig. 101.

⁸⁰ Bailey, 1996: s. 30, Pl. 31, Q3636.

⁸¹ Broneer, 1930: Pl. 7; Philippe Bruneau, *Les Lampes Exploration Archéologique de Dèlos*, Fas. XXVI, Paris, 1965, Pl. 35; SzentlÉleky, 1969: Fig. 65; Oziol, 1977: Pl. 28; Donald M. Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum II. Roman Lamps Made in Italy*, British Museum Press, London, 1980, Pl. 28-29; Cleo Rickman Fitch – Norma Wynick Goldman, *Cosa: The Lamps, Memoirs of the American Academy in Rome*, Vol. 39, Roma, 1994, Pl. 9; Heimerl, 2001: Taf. 4; Metin – Becks, 2015: s. 292, Fig. 3, K11.

birlikte, British Museum'da bulunan benzer burun ve gövde formuna sahip olan kandil Bailey tarafından M.S. 1. yy.a tarihlendirilmiştir⁸². Bu bağlamda başka benzer örnekleri olmadığı göz önüne alınarak K6 no.lu kandilin M.S. 1. yy.a verilebilir.

Gövdesi yuvarlak formlu ve basık hazneye sahip olan K7 no.lu kandil, Loeschke Tip 19 numarası ile değerlendirilmektedir⁸³. Burun ile gövde geçişindeki küçük volütler, omuzun iki yanından yükselen ve içe doğru giderek kıvrılan kulp, kandillerin tipik özelliğidir. Diskusu çember biçimiyle sınırlı olan bu kandilin birebir benzeri Menzel⁸⁴, Bailey⁸⁵, Boube-Piccot⁸⁶, Spagnolis ve Carolis⁸⁷, Lehmann - Sandler⁸⁸, Ulbert⁸⁹ ve Atasoy⁹⁰ M.S. 1. yy.a; Mele⁹¹ ise M.S. 1. yy'ın ikinci yarısı – 2. yy'ın ilk yarısına tarihlendirmiştir. Bu örneklerle bakılarak K7 no.lu kandil için M.S. 1. yy. önerilmiştir.

K8 no.lu kandil, gövdesi yuvarlak formlu ve gövdenin ortası şişkin haznelidir. Omuzlar ise keskindir. Diskus, iç içe çember biçimiyle sınırlanır, ortada yağ deliği bulunmaktadır. Burun ise omuzdan devam eden düz hatlı, omuz birleşimi volütlü, fitil deliğine yakın yerde iki kenarında volütler bulunmaktadır. Burunu düzdür. Tabanı ise iç içe halkalıdır. Buluntu yeri belirtilmeyen kandilin birebir benzerine rastlanmamakla birlikte, British Museum'da korunan benzer burun ve gövde formuna sahip olan kandil Bailey tarafından M.S. 1. yy.a tarihlendirilmiştir⁹². Benzer örnekleri olmadığı göz önüne alınarak K8, M.S. 1. yy.a verilmiştir.

K9 no.lu kandil, dönem içinde popüler olan armudi formlu kandil gruplarına örnek teşkil etmektedir. Çünkü bu kırık burun parçasındaki geniş bir kanal şeklinde uzanan alan armudi formlu kandillerin karakteristik özelliğidir. Burun yanları yüksek konturlu ve burun deliğinin her iki yakasındaki keskin çıkıntılar gemi çapasını

⁸² Bailey, 1996: s. 30, Pl. 31, Q3636.

⁸³ Loeschke, 1919: s. 452-453.

⁸⁴ Menzel, 1954: s. 106-107, Abb. 89-4.

⁸⁵ Bailey, 1996: s. 30, Pl. 32, Q3637.

⁸⁶ Christiane. Boube – Piccot, *Les bronzes antiques du Maroc. II. Le mobilier. II*, ETAM V, Rabat, 1975, s. 274, Pl. 204, No. 468.

⁸⁷ Spagnolis,– Carolis, 1983: s. 35, Tav. 3, no 5-9; Spagnolis,– Carolis, 1986: s. 24-25, Fig. 5; Spagnolis,– Carolis, 1988: s. 67, no. 29.

⁸⁸ Karl Lehmann - Lucy Freeman Sandler, *Essays in Memory of Karl Lehmann*, New York, 1964, s. 248, Fig. 7.

⁸⁹ Günter Ulbert, *Die römischen Donau-Kastelle Aislingen und Burghöfe, Limesforschungen Band 1*, Berlin, 1959, s. 52, no. 15.

⁹⁰ Atasoy, 2005b: s. 196, Res. 5.

⁹¹ Mele, 1983: s. 47-52, Fig. 86-90.

⁹² Bailey, 1996: s. 30, Pl. 32, Q3637.

andırmaktadır. Bailey, K9 no.lu kandilin British Museum'daki benzerlerini M.S. 50-150 arasına tarihlendirmektedir⁹³. Parion kazısında bulunan bir başka kandilde ise M.S. 1. yy.ın ikinci yarısı – 2. yy.ın ilk yarısına tarihlendirme yapılmıştır⁹⁴. Metin'in Burdur Müzesi örneği M.S. 1. yy.ın ikinci yarısı – 2. yy.ın ilk yarısına⁹⁵; Trakya'da bir tümülüste bulunan ve bugün ise İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen bir başka örnek ise M.S. 1. yy.a verilmektedir⁹⁶. K9 no.lu kandil diğer örnekler dikkate alınarak M.S. 1. yy.ın ikinci yarısı – 2. yy.ın ilk yarısına tarihlendirilmiştir⁹⁷.

K10, gövdesi armudi formlu, alta doğru daralan bir hazneye sahiptir. Diskus - burun arası geniş kanalla bağlanmaktadır. Diskusun ortasında kalp biçimine benzer yağ deliği bulunmaktadır. Burun ise omuzdan devam eden düz hatlıdır. Burnun iki yanında çıkıntılı gemi çapası biçimli görünüşüyle ve burundan omuza kanallı yapısıyla K9 no.lu kandile benzemektedir. Metin aynı tip olan Burdur Müzesi örneğini M.S. 1. yy.ın ikinci yarısı – 2. yy.ın ilk yarısına⁹⁸, Bailey benzerlerini M.S. 50-150 arasına tarihlendirmektedir⁹⁹. Bu örnekler dikkate alınarak K10 no.lu kandilin M.S. 1. yy.ın ikinci yarısı – 2. yy.ın ilk yarısına tarihlemek uygun görülmüştür.

K11, Gövdesi armudi formu, alta doğru daralan haznesi ile K10 no.lu kandil ile benzemektedir. Diskus - burun arası geniş kanalla bağlanması ve burunun omuzdan devam eden düz hattı ile burnun iki yanında çıkıntısı bakımından hem K9 hem de K10 no.lu kandile benzemektedir. Taban kısmının düz olması bakımından ise K9 ve K10 no.lu örneklerden ayrılmaktadır. Benzer örneklerden yola çıkarak K11'i M.S. 1. yy.ın ikinci yarısı – 2. yy.ın ilk yarısına yerleştirmek mümkündür¹⁰⁰.

K12, gövdesi daire formlu, alta doğru basık haznelidir. Dar, eğimli omuzdan yükselen halka kulp, üzerinde üçgen yaprak eklentisi mevcuttur. Tabanında az çıkıntısı bulunmaktadır. British Museum'daki metal benzerleri M.S. 60-100 arasına

⁹³ Walters, 1914, Pl. 38, Fig. 6; Bailey, 1996: s. 40-43, Pl.47-51, Q3669-3682.

⁹⁴ Başaran, 2012: s. 94-95.

⁹⁵ Metin – Becks, 2015: s. 280, Fig. 3, K14.

⁹⁶ Onurkan, 1988: s. 73-74, Lev. 43a-b; Atasoy, 2005a: s. 18, no. 34.

⁹⁷ Loeschke, 1919: s. 453-454, Abb. 37; Popovic – Zisi – Velickovic – Jelusic, 1969: s. 135, no. 265; Szentléleky, 1969: s. 143, Fig. 284; Antony J. Mills, *The Cemeteries of Qasr Ibrim*, London, 1982, s. Pl. 86, Fig. 4; Mele, 1983: s. 100-105, Fig. 226-243; Selesnow, 1988: s. 190, Taf. 59, Abb. 437; Spagnolis – Carolis, 1988: s. 141-146, no. 83-118; John H. Taylor, *Egypt and Nubia*, London, 1991, s. 62, Fig. 82.

⁹⁸ Metin – Becks, 2015: s. 313, Fig. 3, K14.

⁹⁹ Bailey, 1996: s. 40-43, Pl. 47-51, Q3669-3682.

¹⁰⁰ Bailey, 1996: s. 40-43, Pl.47-51, Q3669-3682; Başaran, 2012: s. 94-95; Metin – Becks, 2015: s. 313, Fig. 3, K14; Loeschke, 1919: s. 453-454, Abb. 37; Popovic – Zisi – Velickovic – Jelusic, 1969: s. 135, no. 265; Szentléleky, 1969: s. 143, Fig. 284; Atasoy, 2005a: s. 18, no. 34; Onurkan, 1988: s. 73-74, Lev. 43 a-b; Selesnow, 1988: s. 190, Taf 59, Abb. 437.

tarihlendirilmektedir¹⁰¹. Pişmiş toprak yakın bir benzeri ise Ephesos'dan ele geçmiştir. Flavius – Traian dönemine tarihlendirilmiştir¹⁰². Her ne kadar Gaziantep Müzesi'nde yakın benzer bir örnek M.S. 5.6. yy.lara verilse de¹⁰³, ilk iki benzer örnek ışığında K12 no.lu kandil, M.S. 1. yy.ın son çeyreği – 2. yy.a tarihlendirilmiştir¹⁰⁴.

K13, gövdesi yuvarlak formlu, alta doğru basık olan bir hazneye sahiptir. İç bükey yapmış bir dikusu bulunmaktadır. Omuz, eğimli ve dışa taşkın halka kulpludur. Tabanı ise halkalı olup ortasında halka içine alınmış küçük kabartma nokta bulunmaktadır. K13 no.lu kandilin metal benzerine Pompeii'de rastlanmış ve M.S. 2. yy.a tarihlendirilmiştir¹⁰⁵. Bu formdaki benzer pişmiş toprak kandillerin M.S. 2. yy.da yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu kandiller, Loeschcke'nin belirlediği Tip 8'e ve sırt formu bakımından da 8b' ye yakınlığı söz konusudur¹⁰⁶. Burun formu bakımından Bailey'in B tipi örnekleri ile birebir benzer olan kandillerin çoğu da Knidos Kutsal Alanı'nda ele geçmiş ve M.S. 2. yy.a tarihlendirilmiştir¹⁰⁷. Mevcut örneklerden yola çıkarak K13'ü M.S. 2. yy.a tarihlendirmek uygundur¹⁰⁸.

K14 no.lu kandil, yuvarlak gövdeli ve basık haznelidir. Diskus kısmında ortada yağ deliği, çevresinde daire ve çift buruna doğru kanallar bulunmaktadır. Çift burunlu, yanlarda sarmallar mevcuttur. İç sarmalların köşelerinde dikey askı delikleri bulunmaktadır (üçüncü askı deliği eksik). Halka kaideli bir tabana sahiptir. British Museum'daki form olarak benzerleri Bailey tarafından M.S. 2. – 4. yy.a tarihlendirilmiştir¹⁰⁹. Bu veri ışığında K14 no.lu kandil M.S. 2. – 4. yy. aralığında değerlendirilmiştir.

K15, gövdesi oval formlu, alta doğru basık haznelidir. Geniş, eğimli omuzdan yükselen halka kulplu, üzerinde kulp eklentisi kısmı bulunmaktadır. Diskusun ortasında yağ deliği bulunmaktadır. Omuzdan yukarı doğru uzatılmış emzik biçimli bir buruna

¹⁰¹ Bailey, 1996: s. 46, Pl. 57, Q3700.

¹⁰² Bailey, 1988: Pl. 101, Q3046.

¹⁰³ Gökalp, 2005: s. 69, Fig. 1.

¹⁰⁴ Metin – Becks, 2015: s. 295, Fig. 4, K17; Szentléleky, 1969: s. 142, Fig. 285.

¹⁰⁵ Mele, 1983: s. 23-24, Fig. 39; Spagnolis – Carolis, 1988: s. 219, no. 140.

¹⁰⁶ Loeschcke, 1919: Abb. 2, 7.

¹⁰⁷ Bailey, 1988: s. 345-346, Pl. 84, Q2772-2782; Deniz Pastutmaz, "Knidos Dionysos Terası Stoasında Bulunan Bir Grup Kandil Işığında Romanesis Atölyesi ve Özellikleri", *Ramazan Özgan'a Armağan*, İstanbul, 2005, s. 283-289.

¹⁰⁸ Perlzweig, 1961: s. 4; Gerald Heres, "Die Werkstatt Des Lampentöpfers Romanesis", *Forschungen und Berichte, Archäologische Beiträge*, Bd. 10, 1968, s. 203; Bailey, 1988: s. 327; Metin, 2012: s. 125-126.

¹⁰⁹ Bailey, 1996: s. 62, Pl. 72, Q3771.

sahiptir. Taban kısmı ise düzdür. Söz konusu olan formları Tip 35 içerisinde değerlendiren Ivanyi, tipler için tarih vermekten kaçınmıştır¹¹⁰. Atasoy ise benzer formlar için M.S. 3 - 4. yy.a tarih vermeyi uygun görmüştür¹¹¹. Metin’de incelediği örneklerde M.S. 3 - 4. yy.a tarih vermiştir¹¹². Benzer örneklere bakılarak K15’i M.S. 3 - 4. yy.a tarihlendirmek mümkündür.

K16 no.lu kandile bakıldığında gövdesi oval formlu, alta doğru basık haznelidir. Geniş omuzdan yükselen halka kulp, üzerinde üçgen yaprak motifi bulunmakta olup tepesinde de misket biçimli eklentisi mevcuttur. Dikusun ortasında yağ deliği mevcuttur. Omuzdan yukarıya doğru uzatılmış emzik biçimli bir buruna sahiptir. Taban kısmı ise düzdür. Yine erken örneklerde gövde yuvarlakken geçe gidildikçe gövdenin ovalleştiği görülür. Benzer örnekleri incelendiğinde Atasoy¹¹³ ve Metin¹¹⁴ M.S. 3. – 4. yy.a tarihdedikleri görülür. Bu bilgiler ışığında K16 için, M.S. 3. – 4. tarihi uygun bir dönem olacaktır.

2.3. Geç Antik Çağ ve Bizans Dönemi Kandiller

Müze envanterinde Geç Antik Çağ ve Bizans Dönemi’ne tarihlenebilecek toplam 5 adet kandil bulunmaktadır (**K17-K21**). İncelenen kandillerin ilk örnekleri Roma Dönemi’nde kullanılan formların devamı niteliğinde olduğu görülmektedir.

K17, gövdesi oval formlu, alta doğru hafif daralan hazneye sahiptir. Diskus kısmı ortada yağ deliği bulunmakta, diskus - burun arası geniş kanalla bağlanmaktadır. Omuzdan devam eden düz hatlı, omuz ile burun arası iki kenarda küçük kulakçıklar olup düz bir buruna sahiptir. Fital deliği kenarları dışa doğru çıkıntılıdır. Halka biçimli, ortasında kabartma nokta olan bir tabanı vardır. British Museum’daki form olarak benzeyen metal örneklerine bakıldığında Bailey M.S. 4. – 5. yy.a tarihlemiştir¹¹⁵. Bu örneğe bakılarak K17, M.S. 4. – 5. yy.a tarihlendirilmesi uygundur.

Gövdesi oval formlu olan K18 no.lu kandil basık haznelidir. Eğimli omuzdan yağ deliğine doğru köprü yapan kulplu ve kulp üzerinde üçgen eklenti vardır. Omuzdan yukarı doğru uzatılmış emzik biçimli burnu vardır. Tabanı ise düzdür. İstanbul

¹¹⁰ Dóra Ivanyi, *Die Pannonischen Lampen*, Budapest 1935, s. 24, Taf. 61, Abb. 11.

¹¹¹ Atasoy, 2005a: s. 24, no. 44; Atasoy, 2005b: s. 202, Res. 31.

¹¹² Metin – Becks, 2015: s. 299, Fig. 6, K27.

¹¹³ Atasoy, 2005a: s. 24, no. 44; Atasoy, 2005b: s. 202, Res. 31.

¹¹⁴ Metin – Becks, 2015: s. 299, Fig. 6, K26.

¹¹⁵ Bailey, 1996: s. 65, Pl. 78, Q3784.

Arkeoloji Müzesi'nde form olarak benzeyen kandiller M.S. 3. – 4. yy.a tarihlendirilirken¹¹⁶, Haluk Perk Müzesi'ndekiler M.S. 4. yy.a¹¹⁷, Alanya Müzesi'ndekiler M.S. 5. – 7. yy.a tarihlendirilmiştir¹¹⁸. Haç motifli kandillerin M.S. 5. yy. ve sonrası kullanıldığı düşünülürse¹¹⁹, K18 no.lu kandili M.S. 5. – 6. yy. tarihlerini vermek mümkündür.

K19 no.lu kandil, gövdesi oval formlu, basık bir hazneye sahiptir. Eğimli omuzdan halka kulplu, üzerinde ise kabartma noktalarla süslenmiş yuvarlak eklenti, ortasında da Kulplu Haç¹²⁰ bulunmaktadır. Diskusta ise orta kısmında yağ deliği vardır. Omuzdan yukarı doğru uzatılmış emzik biçimli bir buruna sahiptir. Tabanı ise düzdür. Form olarak benzerleri olan Alanya Müzesi'ndeki bir örneğin M.S. 5. – 7. yy.a tarihlendirilmesi¹²¹, benzer pişmiş toprak örneklerin de M.S. 5. yy. ve sonrası üretildiği bilinmesi¹²². K19'un tarihlendirilmesinde bizi M.S. 5. – 6. yy.a götürür.

Gövdesi oval formlu olan K20, yüksek haznelidir. Eğimli omuzdan halka kulplu, kulpu eklentilidir(?). Diskusun orta kısmında yağ deliği bulunmaktadır. Omuz ise eğimli, buruna doğru iki yanda küçük çıkıntılıdır. Burun uzun olup, yine iki yanda küçük çıkıntıları vardır. Tabanı ise yuvarlak kaidelidir. Bu kandilin tek metal benzeri Burdur Müzesi envanterinde bulunmakta olup, Metin – Becks tarafından M.S. 5. – 7. yy.a tarihlendirilmektedir¹²³. Mevcut benzer bu örneğe bakılarak K20 no.lu kandil için de aynı tarihleri vermek mümkündür.

K21 no.lu kandil, gövdesi yuvarlak formlu, eğimli omuzdan halka kulplu, kulp üzeri bezeme eklentisinin yanı sıra sağ kısmında küçük askı deliği bulunmaktadır. Ortada yağ deliği olan, çevresi çember biçimli bir diskusu vardır. Diskus çevresinden buruna kadar devam eden çentiklerle oluşturulmuş bezemeli bir omza sahiptir. Burunu uzun, köşeleri keskinleştirilmiş, iki yanda küçük çıkıntıları mevcuttur. Tabanı ise yuvarlak kaidelidir. K21, Kibyra'da ele geçen bir kandil ile gövde formu bakımından

¹¹⁶ Atasoy, 2005a: s. 25, no. 46-47.

¹¹⁷ Atasoy, 2005b: s. 23, Res. 32.

¹¹⁸ Acara, 1990: s. 57, Res. 13.

¹¹⁹ Perlzweig, 1961: Pl. 48; Bailey, 1996: Pl. 79-84; Metin – Becks, 2015: s. 301, Fig. 8, K34.

¹²⁰ Kulplu Haç (*Anch, Crux Ansata*): Kulplu Haç, *Anch* veya *Crux Ansata* olarak da isimlendirilmektedir. T üzerinde yuvarlak veya oval bir şekil bulunmaktadır. Bu sembol eski Mısır hiyerogliflerinde yaşam ve yaşam suyu anlamına karşılık gelmekte, Kıptiler (Mısır Hristiyanları) bu simgeyi üzerlerinde bulundurmaktadırlar. Bkz. Tuğba Taş – Fikret Özcan, “M.S. 4.-7. yüzyıllar Arasında Haç Motiflerinin Gelişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2015/1, S. 21, 2015, s. 256.

¹²¹ Acara, 1990: s. 57, Res. 13.

¹²² Metin, 2012: s. 86.

¹²³ Metin – Becks, 2015: s. 300, Fig. 7, K32.

yakın bir benzerlik göstermektedir. Söz konusu kandil M.S. 6. – 7. yy.ın ilk yarısına tarihlendirilmiştir¹²⁴. Bronz kandillerin büyük bir kısmında gövde formlarında meydana gelen bozulmalar ile pişmiş toprak kandillerin değişimi izlenmektedir. Bu veriler ışığında K21 no.lu kandil için M.S. 5. – 7. yy. önerilmiştir¹²⁵.

¹²⁴ Metin, 2012: s. 192-193, K436.

¹²⁵ Bailey, 1996: s. 65, Pl. 78, Q3784.

SONUÇ

Fethiye Müzesi'ne satın alma yoluyla kazandırılmış, tamamına yakınının buluntu yerleri bilinmeyen 21 adet bronz kandil, Müze deposu ve sergi salonunda korunmaktadır. Kandiller burun, gövde formlarına göre M.Ö. 2. – M.S. 7. yy. zaman aralığına tarihlendirilmiştir. Eserler nitelik olarak oldukça önemli olmakla beraber sayısal olarak az olduğu için tipolojik sınıflandırma yapılmamış, dönemsel olarak gruplandırılmıştır. Fethiye Müzesi Bronz kandilleri kazı buluntusu olmadıkları için form özellikleri dikkate alınarak benzer ya da yakın formdaki kandillerle karşılaştırma yapıp tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Kandiller konteks buluntu olmadıkları için kronolojik olarak tarihlemede alt ve üst tarihler verilmeye çalışılmıştır. Öte yandan bronz kandiller konusunda az sayıda çalışmanın olması, çalışma konusu Fethiye Müzesi'nde bulunan bronz kandillerin önemini bir kat daha arttırmaktadır. Eserlerin tamamı satın alma oldukları için yerel ya da ithal özelliklerinin saptanmasına olanak tanımamıştır. Zira bölgelerarası kültürel ilişkilerin belirlenebilmesi için çok sayıda buluntu yeri belirgin malzemelerin incelenmesi gerekmektedir.

Eldeki örneklerden de anlaşılacağı üzere Hellenistik Dönem bronz kandilleri, endüstrinin gelişime başladığı evre olsa da, plastik kabartmalı, kaliteli üretimlerin bu dönemde başladığı görülmüştür (K4). M.S. 1. yy.da bronz kandiller, pişmiş toprak örnekler ile paralel olarak dekorasyonları ve zarafetleriyle dikkat çekerler. Bu dönemde en çok kullanılan formlar volüt burunlu örneklerdir. M.S. 2. – 4. yy.lar arasında emzik burunlu, basık gövdeli bronz kandillerin piyasaya hakim olduğu görülür. Geçe doğru gidildikçe kalitenin düşmesi, gövdenin daha da ovalleşmesi bu kandillerde karakteristik özellik halini alır. Geç Antik Çağ ve Erken Hristiyanlık Dönemi'nde bronz kandillerin büyük değişimlere uğradıkları görülür. Hristiyanlığın Roma topraklarında yayılmasıyla diğer sanat kollarıyla paralel olarak bronz kandillerde de estetik kaygı tamamen kaybolmuş, din olgusu ana faktör haline gelmiştir. Bunun sonucunda bronz kandillerde dini içerikli unsurlar yoğun olarak görülmeye başlamıştır. Örneğin kandil ustaları üretimlerini kulplar üzerinde yoğun olarak haç motiflerini eklenti olarak kullanmışlardır (K19, K20?).

Üç dönemde değerlendirilen kandillerin tamamı irdelendiğinde; Anadolu'daki Müze koleksiyonlarında sergilenen Hellenistik-Erken Bizans Dönemi'ne ait bronz kandillerle benzer form yapıları göstermeleri, özellikle Batı Anadolu'da Burdur Müzesi

örnekleriyle form bakımından yakın ilişki içerisinde bulunmaları, ortak bir sanat anlayışıyla Anadolu'da üretildiklerini ve bölgeler arası sosyokültürel ve sosyoekonomik ilişkileri gözler önüne serdiği görülmektedir.

Müze'de bulunan kandillerin metal oranlarını belirleme amaçlı kimyasal analiz yapılmak istenmiş, ancak eserlerden parça alma ile sağlanacağından vazgeçilmiştir. Örneklerin renk oluşumlarına bakılarak tamamı için bronz terimi kullanılmıştır. Her ne kadar Anadolu'nun hemen her müzesinde bronz kandil örneklerine rastlansa da, bunların yayınlanmasına yönelik çalışmalar henüz yeterli seviyeye ulaşmamıştır. Özellikle kazılardan ele geçen malzemeler, teknik, form ve bezeme bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak bu sonuçlarla pişmiş toprak benzerleri gibi tipoloji önerisi sunulabilir ve olası yeni tipler belirlenebilir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da metal kandillerin pişmiş toprak örneklerle çok yakın benzerlik içerisinde olduklarıdır. Bu bağlamda metal kandil çalışan bilim insanlarının pişmiş toprak kandil formlarını titizlikle incelemesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

Acara, M. (2002) “Bizans Döneminde Maden Aydınlatma Araçlarının Kullanımı ve Orta Bizans Dönemi Polykandilionları”, *Ortaçağda Anadolu, M. Durukan’a Armağan*, Ankara, (23-37).

Acara, M., (1990), *Türkiye Müzelerindeki Bizans Madeni Eserleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Atasoy, S., (2005a), *Bronze Lamps in the Istanbul Archaeological Museum*, Oxford.

Atasoy, S., (2005b), Haluk Perk Koleksiyonu’ndan Bronz Kandiller, *Tuliya I*, (193-230).

Bailey, D. M., (1972), *Greek and Roman Pottery Lamps*, Oxford.

Bailey, D. M., (1975), *A Catalogue of the Lamps in the British Museum I. Greek*,

Bailey, D. M., (1980), *A Catalogue of the Lamps in the British Museum II. Roman Lamps Made in Italy*, British Museum Press, London.

Bailey, D. M., (1988), *A Catalogue of the Lamps in the British Museum III. Roman Provincial Lamps*, British Museum Press, London.

Bailey, D. M., (1996), *A Catalogue of the Lamps in the British Museum IV. Lamps of Metal and Stone and Lampstands*, British Museum Press , London.

Başaran, C., (2012), “Parion Tiyatrosunu Aydınlatan Kandil”, *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, S. 26, (94-95).

Baume, P. L., (1964), *Römisches Kunstgewerbe zwischen Christi Geburt und 400*, Braunschweig.

Boube – Piccot, C., (1975), *Les bronzes antiques du Maroc. II. Le mobillier II*, ETAM V, Rabat.

Broneer, O., (1930), *Terracotta Lamps, Corinth Vol. IV, No. 2*, Cambridge University Press, Cambridge.

Brown, D., (1976), “Bronze and Pewter”, *Roman Crafts*, New York University Press, (25.-41).

Bruneau, P., (1965), *Les Lampes Exploration Archèologique de Dèlos*, Fas. XXVI, Paris.

Çokay, S., (1996), *Antik Çağda Aydınlatma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul.

Çokay, S., (1998), *Antik Çağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul.

Demirel, Ü., (2013), *Kibyra Metal Buluntuları*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya.

Durak, E., (2013), *Metropolis Bronz Eserleri*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

Durutürk, B., (2010) *İonia Bölgesinde Roma Dönemi Pagan Sembollü Kandiller*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Esin, U., (1969), *Kuantitatif Spektral Analiz Yardımıyla Başlangıcından Asur Kolonileri Çağına Kadar Bakır ve Tunç Madenciliği*, İstanbul.

Fitch, C. R. – Goldman, N. W., (1994), *Cosa: The Lamps, Memoirs of the American Academy in Rome*, Vol. 39, Roma.

Garnett, K. S., (1975), “Late Roman Corinthian Lamps from the Fountain of the Lamps”, *Hesperia* 44, No. 2, (173-206).

Gökalp, Z. D., (2002), “Bizans Dönemine Ait Bronz Kandiller ve Bir Tipoloji”, *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 1, Sayı 3, (173-199).

Gökalp, Z. D., (2005), “Some Examples of Byzantine Lamps in Turkish Museums”, *L. Chrzanovski (Ed.), Lychnological Acts of the 1st International Congress on Ancient Lighting Devices (Nyon-Geneva, 29.IX-4.X.2003), Monographies Instrumentum 30/International Lychnological Association, Acts I*, Montagnac, (69-71, Fig. 30).

Gürler, B., (2004), *Tire Müzesi Bronz Eserleri/Bronze Objects at Tire Museum*,

Harris, W. V., (1980), “Roman Terracotta Lamps: The Organization of an Industry”, *Journal of Roman Studies*, Vol. 70, (126-145).

Hayes, J. W., (1980), *Ancient Lamps in the Royal Ontario Museum*, Toronto.

Heimerl, A., (2001), *Die Römischen Lampen Aus Pergamon*, Berlin.

Held, W., (1990), *Künstliche Beleuchtung und Architectur*, Schriften des Seminars für Klassische Archaeologie der Freien Universität Berlin, Tübingen.

Hellenistic and Earl Roman Pottery Lamps, British Museum Press, London.

Heres, G., (1968), "Die Werkstatt Des Lampentöpfers Romanesis", *Forschungen und Berichte, Archäologische Beiträge*, Bd. 10, (185-211).

Hübinger, U., (1993), *Die Antiken Lampen des Akademischen Kunstmuseums der Universität Bonn*, Berlin.

Işık, C., (1994), *Kaunos Liman Agorası Çeşme Binası*, Ankara.

Ivanyi D., (1935), *Die Pannonischen Lampen*, Budapest.

J. W. Hayes, *Greek, Roman and Related Metalware in the Royal Ontario Museum*, Toronto, 1984.

Kassab, D. – Sezer, T., (1995), *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandil Kataloğu I: Prehistorik, Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönemler*, İstanbul.

Kınal, F., (1960), "Kaunos Adak Lambaları", *Bellekten*, Cilt XXXIII, Sayı 130, Ankara, (151-159).

Kirsch, A., (2002), *Antike Lampen im Landesmuseum Mainz*, Mainz.

Lehmann K. - Sandler, L. F., (1964), *Essays in Memory of Karl Lehmann*, New York.

Leibundgut, A., (1977), *Die Römischen Lampen in der Schweiz*, Bern.

Loeschke, S., (1919), *Lampen aus Vindonissa. Ein Beitrag zur Geschichte von Vibdonissa und des Antiken Beleuchtungswesens*, Zürich

Mele, N. V., (1983), *Catalogo Delle Lucerne in Bronzo, Museo Nazionale Archeologico Di Napoli*, Roma.

Menzel, H., (1954), *Antike Lampen im Römisch – Germanischen Zentralmuseum zu Mainz*, Mainz.

Metin, H., - Becks, B. A. P., (2015), "Burdur Müzesi Metal Kandilleri", *OLBA XXIII*, (273-320).

Metin, H., (2012), *Kibyra Kandilleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Mills, A. J., (1982), *The Cemeteries of Qasr Ibrim*, London.

Onurkan, S., (1988), *Doğu Trakya Tümülüsleri Maden Eserleri, İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Trakya Toplu Buluntuları*, TTK, Ankara.

Oziol, T. –Poilloux, J., (1969), *Les Lampes, Salamine de Chypre I*, Paris.

Oziol, T., (1977), *Les Lampes Du Musee De Chypre, Salamine de Chypre VII*, Paris.

Öğün, B., (1973), Kaunos Kazı Raporu 1971, Türk Arkeoloji Dergisi 20.1 (TAD), (163-167).

Özgül, M., (2012), *Şanlıurfa Müzesi'nden Bir Grup Kandil*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Öztürk, N., (2003), *Kyzikos Kandilleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Papadopoulou B., (2005), “Bronze Lamps and Polycandela: the Averof collection in the Baron Tositsas Foundation Museum”, *Lychnological Acts 1. Actes du 1er Congrès International d'études sur le luminaire antique (Nyon-Genève, 29.IX-4.X.2003)*, *Monographiesinstrumentum*, 31, Montagnac, (360-365, Pl. 120-123).

Parr, J. G., (1958), *Man, Metals and Modern Magic*, Cleveland.

Pastutmaz, D., (2005), “Knidos Dionysos Terası Stoasında Bulunan Bir Grup Kandil Işığında Romanesis Atölyesi ve Özellikleri”, *Ramazan Özgan'a Armağan*, İstanbul, (283-289).

Perlzweig, J., (1961), *Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ, The Athenian Agora Vol. 7*, New Jersey.

Ponsich, M., (1961), *Les Lampes Romanies En Terre Cuite De La Maurèntanie*

Popovic, L. B. – Zisi, D. M. – Velickovic, M. – Jelisic, B., (1969), *Greek, Roman and Early-Christian Bronzes in Yugoslavia*, Belgrad.

Radt, W., (1986), “Lampen und Beleuchtung in der Antike”, *Antike Welt* 17. Jahrgang, Heft 1, (42-58)

Rutkowski, B., (1979), “Griechische Kandelaber”, *The Juvenile Detention Alternatives Initiative* 94, (174-222).

Saraçoğlu, A., (1997), “Erzurum Müzesi'nden Bir Grup Kandil”, *Türk Arkeoloji Dergisi* 31, (307-330).

Scheibler, I., (1976), *Griechische Lampen, Kerameikos, Ergebnisse der Ausgrabungen*, Band IX, Berlin.

Selesnow, W., (1988), *Lampen Aus Ton und Bronze. Liebieghaus. Museum Alter Plastik. Bildwerke der Sammlung Kaufmann. Bd. II*, Melsungen.

Shier, L. A., (1978), *Terracotta Lamps from Karanis, Egypt: Excavations of the University of Michigan, (Kelsey Museum of Archaeology Studies 3)*, Ann Arbor.

Smith R.H., (1964), "The Household Lamps of Palastine in Old Testament Times", *BibAr (The Biblical Archaeologist, The American Scohool of Oriental Research New Haven)* Vol. 27, No.1, (1-31).

Spagnolis, M. D. – Carolis, S. E., (1983), *Museo Nazionale Romano, I, Bronzi, IV-1, Le Lucerne*, Roma.

Spagnolis, M. D. – Carolis, S. E., (1986), *Le lucerne di bronzo, Musei Della Biblioteca Apostolica Vaticana, Inventari e Studi 1*, Vatikan.

Spagnolis, M. D. – Carolis, S. E., (1988), *Le Lucerne di Bronzo di Ercolano e Bronze*, Roma.

Szentléleky, T., (1969), *Ancient Lamps. Monumenta antiquitatis Hungarica. 1.* Amsterdam.

Şahin, G. K., (2008), *Assos Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Kandilleri*, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Taş, T. – Özcan, F., (2015), "M.S. 4.-7. Yüzyıllar Arasında Haç Motiflerinin Gelişimi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2015/1, S. 21*, (247 – 275).

Tavukçu, Z. A., (2006), *Parion Nekropolu 2005 Yılı Buluntuları*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2006.

Taylor, J. H., 1991), *Egypt and Nubia*, London.

Triester, M., (2005), "Bronze Lamps of the Hellenistic period and the first centuries AD in the North Pontic Area", *L. Chrzanowski (Ed.), Lychnological Acts of the 1st International Congress on Ancient Lighting Devices (Nyon-Geneva, 29.IX-4.X.2003), Monographies Instrumentum 30/International Lychnological Association, Acts 1*, Montagnac, (293-298, Pl. 132-133).

Ulbert, G., (1959), *Die römischen Donau-Kastelle Aislingen und Burghöfe, Die römischen Donau-Kastelle Aislingen und Burghöfe, Limesforschungen Band 1*, Berlin.

Walters, H. B., (1914), *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, British Museum Press, London.

Xanthapoulou, M., (2005), "Lampes en métal, lampes en terre cuite: vies parallèles", *L. Chrzanowski (Ed.), Lychnological Acts of the 1st International Congress on Ancient Lighting Devices (Nyon-Geneva, 29.IX-4.X.2003), Monographies*

Instrumentum 30/International Lychnological Association, Acts 1, Montagnac, (303-307, Pl. 136-139).

Yener, K. A., (1988), “Niğde – Çamardı’nda Kalay Buluntuları”, *IV. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara, (17-28).

KATALOG

Hellenistik Dönem Kandiller

K1 Müze Env. No : E.3611

Buluntu Yeri : Bilinmiyor

Müzeeye Geliş Şekli : Satın Alma

Malzeme : Bronz

Ölçüleri : Uz: 12 cm Gen: 6.0 cm Yük: 3.9 cm Kapak Çapı: 4.0 cm

Durumu : Sağlam

Tanım : Gövdesi yuvarlak formlu, ortası şişkin haznelidir. Eğimli omuzdan geniş yatay kulplu. Diskus: Çember biçimiyle sınırlanır, ortada geniş yağ deliği. Burun: Omuzdan devam eden düz hatlı, uzun burun deliği küçük kabartma halkalı. Taban: Halkalı.

Benzerleri : Bailey, 1996: s. 8, Pl. 3, Q3544 (form olarak).

Tarihi : M.Ö. 2. yy.

K2 Müze Env. No : E.2261

Buluntu Yeri : Bilinmiyor

Müzeeye Geliş Şekli : Satın Alma

Malzeme : Bronz

Ölçüleri : Uz: 11.3 cm Gen: 4.4 cm Yük: 4.0 cm Kapak Çapı: 2.6 cm

Durumu : Burun altı ve kaidenin bir kısmı kırık ve eksik

Tanım : Konik gövdeli, eğimli omuzdan stilize palmet yaprağı kulpludur. Diskus: Ortada geniş yağ deliği, çevresinde halka. Burun: Uzun, yuvarlak volütlü. Taban: Kaideli.

Benzerleri : Bailey, 1996: s. 8, Pl. 4, Q3545 (form olarak).

Tarihi : M.Ö. 1. yy.

K3 Müze Env. No : E.3613

Buluntu Yeri : Bilinmiyor

Müzeeye Geliş Şekli : Satın Alma

Malzeme : Bronz

Ölçüleri	: Uz: 7.0 cm Gen: 3.3 cm Yüksek: 2.4 cm Kapak Çapı: 1.5 cm
Durumu	: Sağlam
Tanım	: Gövdesi oval formlu, gövdenin ortası şişkin haznelidir. Az eğimli omuzdan halka kulplu. Diskus: Ortada geniş yağ deliği. Omuz: İki yanda dışa taşkın uca doğru sivrilen kulaklı. Burun: Uzun yuvarlak volütlü. Taban: Düz.
Benzerleri	: Bailey, 1996: s. 8, Pl. 3, Q3545 (form olarak), K2.
Tarihi	: M.Ö. 1. yy.

K4 Müze Env. No	: E.2165
Buluntu Yeri	: Bilinmiyor
Müzeeye Geliş Şekli	: Bilinmiyor
Malzeme	: Bronz
Ölçüleri	: Uz: 12.1 cm Gen: 4.8 cm Yüksek: 10 cm Kapak Çapı: 2.4 cm
Durumu	: Askı eklentisi eksik
Tanım	: Güvercin formunda plastik kandil. Figürün kuyruk tarafından çıkan, ucu yuvarlatılmış düz tablalı burun. Sırt kısmının ortasında yağ deliği, çevresinde rozet bezeme, gövdede güvercinin çizgisel üslupta yapılmış kanat detayları. Başın arkasında ve fitil deliğinin yakınında askı eklentisi. Taban bölümünde güvercin ayaklarını kırmış, tünemiş vaziyette. Taban altı yuvarlak hafif yüksek ayaklı, ortasında yağın akmasını engelleyen <i>candelabrum</i> tabağına monte edildiği girinti.
Benzerleri	: Bailey, 1996: s. 21, Pl. 21, Q3601- Q3603 (form olarak).
Tarihi	: M.Ö. 1. yy'ın son çeyreği – M.S. 1. yy.

Roma Dönemi Kandiller

K5 Müze Env. No	: E.941
Buluntu Yeri	: Bilinmiyor
Müzeeye Geliş Şekli	: Müzayede
Malzeme	: Bronz
Ölçüleri	: Uz: 9.2 cm Gen: 5.5 cm Yüksek: 3.2 cm Kapak Çapı: 4.2 cm

Durumu : Kulp eksik ve taban bölümünde küçük bir parça eksik
 Tanım : Gövdesi yuvarlak formlu, ortası şişkin haznelidir. Eğimli omuzlu. Diskus: Çember biçimiyle sınırlanır, ortada geniş yağ deliği. Burun: Omuzdan devam eden düz hatlı, omuz birleşimi volütlü, fitil deliğine yakın yerde küçük üçlü kabartma halka, burun konturu küçük kabartma halkalı. Taban: İç içe halkalı.
 Benzerleri : Menzel, 1954: s. 106, Abb., 89-2; Mele, 1983: s. 55, Fig. 101; Spagnolis – Carolis, 1988: s. 70, no. 48; Bailey, 1996: s. 30, Pl. 31, Q3636, Metin – Becks, 2015: s. 292, Fig. 3, K11.
 Tarihi : M.S. 1. yy.

K6 Müze Env. No : E.1824
 Buluntu Yeri : Bilinmiyor
 Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma
 Malzeme : Bronz
 Ölçüleri : Uz: 10 cm Gen: 5.1 cm Yük: 2.5 cm Kapak Çapı: 3.3 cm
 Durumu : Diskus kırık ve eksik
 Tanım : Gövdesi yuvarlak formlu, ortası şişkin haznelidir. Eğimli omuzdan halka kulplu, kulp üzerinde eklenti. Diskus: Çember biçimiyle sınırlanır, ortada geniş yağ deliği, çevresinde iki küçük adet havalandırma deliği. Burun: Omuzdan devam eden düz hatlı, omuz birleşimi volütlü, fitil deliğine yakın yerde volütler. Taban: Bilezik halkalı, ortasında monte için açılmış girinti (*candelabrum*).
 Benzerleri : Bailey, 1996: s. 30, Pl. 31, Q3636.
 Tarihi : M.S. 1. yy.

K7 Müze Env. No : E.1959
 Buluntu Yeri : Bilinmiyor
 Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma
 Malzeme : Bronz
 Ölçüleri : Uz: 16 cm Gen: 8.4 cm Yük: 4.9 cm Kapak Çapı: 6.8 cm

Durumu	: Sağlam
Tanım	: Gövdesi yuvarlak formlu, basık haznelidir. Eğimli omuzun iki yanından yükselen içe doğru kıvrımlı kulplu. Diskus: Çember biçimiyle sınırlanır, ortada geniş yağ deliği. Omuzdan devam eden düz hatlı, iki yanda rozetler. Burun: Yuvarlak burunlu, yanlarda keskin bitmekte. Taban: İç içe halkalı.
Benzerleri	: Menzel, 1954: s. 106-107, Abb. 89-4; Ulbert, 1959: Taf. 52, No. 15; Peter L. Baume, <i>Römisches Kunstgewerbe zwischen Christi Geburt und 400</i> , Braunschweig, 1964, s. 180, Abb. 165; Lehmann - Sandler, 1964: s. 248, Fig. 7; Boube – Piccot, 1975: s. 274, Pl. 204, No. 468; Annalis Leibundgut, <i>Die Römischen Lampen in der Schweiz</i> , Bern 1977, s. 60, Taf. 20, Abb. 1003; Spagnolis – Carolis, 1983: s. 35, Tav. 3, no 5-9; Carolis, 1986: s. 24-24, Fig. 5; Spagnolis – Carolis, 1988: s. 67, no. 29; Mele, 1983: s. 47-52, Fig. 86-90; Bailey, 1996: s. 30, Pl. 32, Q3637; Annette Kirsch, <i>Antike Lampen im Landesmuseum Mainz</i> , Mainz 2002, s. 160, Taf. 27, Abb. 60; Atasoy, 2005b: 196, Res. 5, Metin – Becks, 2015: s. 291, Fig. 2, K7.
Tarihi	: M.S. 1. yy.
K8 Müze Env. No	: E.3145
Buluntu Yeri	: Bilinmiyor
Müzeye Geliş Şekli	: Satın Alma
Malzeme	: Bronz
Ölçüleri	: Uz: 14.9 cm Gen: 6.5 cm Yük: 4 cm Kapak Çapı: 4.3 cm
Durumu	: Diskus ve kulp aparatı eksik
Tanım	: Gövdesi yuvarlak formlu, gövdenin ortası şişkin haznelidir. Keskin omuzlu. Diskus: İç içe çember biçimiyle sınırlanır, ortada yağ deliği. Burun: Omuzdan devam eden düz hatlı, omuz birleşimi volütlü, fitil deliğine yakın yerde iki kenarında volütler, düz burun. Taban: İç içe halkalı.
Benzerleri	: Bailey, 1996: s. 30, Pl. 32, Q3637 (form olarak).

Tarih : M.S. 1. yy.

K9 Müze Env. No : E.1312

Buluntu Yeri : Bilinmiyor

Müzeeye Geliş Şekli : Satın Alma

Malzeme : Bronz

Ölçüleri : Uz: 9.5 cm Gen: 7.1 cm Yüksek: 4.2 cm Kapak Çapı: -

Durumu : Burundan bir parça

Tanım : Burundan gövdeye doğru geniş kanalla bağlanır. Burun yanları yüksek konturlu, ortasında dikey askı aparatı için yapılmış halka.

Benzerleri : Walters, 1914: Pl. 38, Fig. 6; Loeschcke, 1919: s. 453-454, Abb. 37; Iványi, 1935: s. 23, Taf. 61, Abb. 2, 6; Popovic – Zisi – Velickovic – Jelusic, 1969: s. 135, no. 265; Szentléleky, 1969: s. 143, Fig. 284, Mills, 1982: Pl. 86, Fig. 4; Mele, 1983: s. 100- 105, Fig. 226-243; Spagnolis – Carolis, 1988: no. 83-118; Selesnow, 1988: s. 190, Taf. 59, Abb. 437; Onurkan, 1988: s. 73- 74, Lev. 43a-b; Taylor, 1991: s. 62, Fig. 82; Bailey, 1996: s. 40-43, Pl. 47-51, Q3669-3682; Atasoy, 2005a: s. 18, no. 34; Başaran, 2012: s. 94-95, Metin – Becks, 2015: s. 294, Fig. 3, K14.

Tarihi : M.S. 1. yy.ın ikinci yarısı – 2. yy.ın ilk yarısı.

K10 Müze Env. No : E.3690

Buluntu Yeri : Bilinmiyor

Müzeeye Geliş Şekli : Satın Alma

Malzeme : Bronz

Ölçüleri : Uz: 13.3 cm Gen: 6.5 cm Yüksek: 3.4 cm Kapak Çapı: -

Durumu : Sol omuz ve gövdede oksitlenme

Tanım : Gövdesi armudi formu, alta doğru daralan haznelidir. Diskus burun arası geniş kanalla bağlanır. Diskus: Ortada kalp biçimine benzer yağ deliği. Burun: Omuzdan devam eden düz hat, burnun

iki yanında çıkıntılı (Gemi çapası biçimli). Taban: Kaideli, ortasında halka.

Benzerleri : Walters, 1914: Pl. 38, Fig. 6; Loeschcke, 1919: s. 453-454, Abb. 37; Iványi, 1935: s. 23, Taf. 61, Abb. 2, 6; Popovic – Zisi – Velickovic – Jelusic, 1969: s. 135, no. 265; Szentléleky, 1969: s. 143, Fig. 284, Mills, 1982: Pl. 86, Fig. 4; Mele, 1983: s. 100- 105, Fig. 226-243; Spagnolis – Carolis, 1988: no. 83-118; Selesnow, 1988: s. 190, Taf. 59, Abb. 437; Onurkan, 1988: s. 73- 74, Lev. 43a-b; Taylor, 1991: s. 62, Fig. 82; Bailey, 1996: s. 40-43, Pl. 47-51, Q3669-3682; Atasoy, 2005a: s. 18, no. 34; Başaran, 2012: s. 94-95, Metin – Becks, 2015: s. 294, Fig. 3, K14.

Tarihi : M.S. 1. yy.ın ikinci yarısı – 2. yy.ın ilk yarısı.

K11 Müze Env. No : E.1840

Buluntu Yeri : Bilinmiyor

Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma

Malzeme : Bronz

Ölçüleri : Uz: 15.4 cm Gen: 7.4 cm Yük: 3.5 cm Kapak Çapı: 5.5 cm

Durumu : Kaidede misket büyüklüğünde ve burun altında toplu iğne başı kadar kırıklar

Tanım : Gövdesi armudi formlu, alta doğru daralan haznelidir. Diskus burun arası geniş kanalla bağlanır. Diskus: Ortada kalp biçimine benzer yağ deliği. Burun: Omuzdan devam eden düz hat, burnun iki yanında çıkıntılı. Taban: Düz.

Benzerleri : Walters, 1914: Pl. 38, Fig. 6; Loeschcke, 1919: s. 453-454, Abb. 37; Iványi, 1935: s. 23, Taf. 61, Abb. 2, 6; Popovic – Zisi – Velickovic – Jelusic, 1969: s. 135, no. 265; Szentléleky, 1969: s. 143, Fig. 284, Mills, 1982: Pl. 86, Fig. 4; Mele, 1983: s. 100- 105, Fig. 226-243; Spagnolis – Carolis, 1988: no. 83-118; Selesnow, 1988: s. 190, Taf. 59, Abb. 437; Onurkan, 1988: s. 73- 74, Lev. 43a-b; Taylor, 1991: s. 62, Fig. 82; Bailey, 1996: s. 40-43, Pl. 47-

51, Q3669-3682; Atasoy, 2005a: s. 18, no. 34; Başaran, 2012: 94-95, Metin – Becks, 2015: s. 294, Fig. 3, K14.

Tarihi : M.S. 1. yy.ın ikinci yarısı – 2. yy.ın ilk yarısı.

K12 Müze Env. No : E.2014

Buluntu Yeri : Bilinmiyor

Müze Geliş Şekli : Satın Alma

Malzeme : Bronz

Ölçüleri : Uz: 12.5 cm Gen: 4.8 cm Yük: 10 cm Kapak Çapı: 2.4 cm

Durumu : Sağlam

Tanım : Gövdesi daire formlu, alta doğru basık haznelidir. Dar, eğimli omuzdan yükselen halka kulplu, üzerinde üçgen yaprak motifli. Diskus: İçbükey geniş diskus, ortada yağ deliği. Burun: Omuzdan çıkıntılı, gövde birleşimli düz hatlı. Taban: Yuvarlak kaideli.

Benzerleri : Szentléleky, 1969: s. 142, Fig. 285, Bailey, 1996: s. 46, Pl. 57, Q3700; Metin – Becks, 2015: s. 295, Fig. 4, K17. (form olarak); Gökalp, 2005: s. 69, Fig. 1.

Tarihi : M.S. 1. yy.ın son çeyreği – 2. yy.

K13 Müze Env. No : E.1554

Buluntu Yeri : Bilinmiyor

Müze Geliş Şekli : Satın Alma

Malzeme : Bronz

Ölçüleri : Uz: 13.4 cm Gen: 9.9 cm Yük: 4.2 cm Kapak Çapı: 3.3 cm

Durumu : Burun eksik ve kırık

Tanım : Gövdesi yuvarlak formlu, alta doğru basık haznelidir. Diskus: İçbükey. Omuz: Eğimli omuzdan dışa taşkın halka kulplu. Burun: Taban: Halkalı, ortasında halka içine alınmış küçük kabartma nokta.

Benzerleri : Mele, 1983: s. 23-24, Fig. 39; Spagnolis – Carolis, 1988: s. 219, no. 140; Metin – Becks, 2015: s. 295, Fig. 4, K17.

Tarihi : M.S. 2. yy.

K14 Müze Env. No : E.1975

Buluntu Yeri : Muğla, Köyceğiz ilçesi, Doğuşbelen köyü – Kovandere mevki

Müzeye Geliş Şekli : Köyceğiz Cumhuriyet Savcılığından Hibe

Malzeme : Bronz

Ölçüleri : Uz: 10.5 cm Gen: 14.2 cm Yük: 4.0 cm Kapak Çapı: 3.7 cm

Durumu : Diskus, taban ve gövdede küçük eksiklikler

Tanım : Yuvarlak gövdeli, basık haznelidir. Diskus: Ortada yağ deliği, çevresinde daire, çift buruna doğru kanallar. Omuz: Burun: Çift burunlu, yanlarda sarmallar. İç sarmalların köşelerinde dikey askı delikleri (üçüncü askı deliği eksik). Taban: Halka kaideli.

Benzerleri : Bailey, 1996: s. 62, Pl. 72, Q3771.

Tarihi : M.S. 2. – 4. yy.

K15 Müze Env. No : E.1844

Buluntu Yeri : Bilinmiyor

Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma

Malzeme : Bronz

Ölçüleri : Uz: 7.5 cm Gen: 4.6 cm Yük: 2.3 cm Kapak Çapı: 1.3 cm

Durumu : Kulp bezeği ve menteşeli yağ deliği kapağı eksik

Tanım : Gövdesi oval formlu, alta doğru basık haznelidir. Geniş, eğimli omuzdan yükselen halka kulplu, üzerinde kulp eklentisi bölümü. Diskus: Ortada yağ deliği. Burun: Omuzdan yukarı doğru uzatılmış emzik biçimli. Taban: Düz.

Benzerleri : Iványi, 1935: s. 24, Taf. 61, Abb. 11; Atasoy, 2005a: s. 24, no. 44; Atasoy, 2005b: s. 202, Res. 31; Metin – Becks, 2015: s. 299, Fig. 6, K27.

Tarihi : M.S. 3. – 4. yy.

K16 Müze Env. No	: E.3190
Buluntu Yeri	: Bilinmiyor
Müzeeye Geliş Şekli	: Satın Alma
Malzeme	: Bronz
Ölçüleri	: Uz: 9.9 cm Gen: 6.3 cm Yüksek: 2.6 cm Kapak Çapı: 3.1 cm
Durumu	: Menteşeli yağ deliği kapağı eksik
Tanım	: Gövdesi oval formlu, alta doğru basık haznelidir. Geniş, eğimli omuzdan yükselen halka kulp, üzerinde üçgen yaprak motifi, tepede misket biçimli eklenti. Diskus: Ortada yağ deliği. Burun: Omuzdan yukarı doğru uzatılmış emzik biçimli. Taban: Düz.
Benzerleri	: Iványi, 1935: s. 24, Taf. 61, Abb. 11; Atasoy, 2005a: s. 24, no. 44; Atasoy, 2005b: s. 202, Res. 31; Metin – Becks, 2015: s. 298, Fig. 6, K26.
Tarihi	: M.S. 3. – 4. yy.

Geç Antik Çağ ve Bizans Dönemi Kandiller

K17 Müze Env. No	: E.3796
Buluntu Yeri	: Bilinmiyor
Müzeeye Geliş Şekli	: Satın Alma
Malzeme	: Bronz
Ölçüleri	: Uz: 12.9 cm Gen: 6.5 cm Yüksek: 3.5 cm Kapak Çapı: 2.6 cm
Durumu	: Kulp bezemesi, burun altı ve omuzda küçük eksiklikler
Tanım	: Gövdesi oval formlu, alta doğru hafif daralan haznelidir. Dar,. Diskus: Ortada yağ deliği, diskus burun arası geniş kanalla bağlanır. Burun: Omuzdan devam eden düz hatlı, omuz ile burun arası iki kenarda küçük kulakçıklar, düz burun, fitil deliği kenarları dışa doğru çıkıntılı. Taban: Halka biçimli, ortasında kabartma nokta.
Benzerleri	: Bailey, 1996: s. 65, Pl. 78, Q3784 (form olarak).

Tarihi : M.S. 4. – 5. yy?.

K18 Müze Env. No : E.2818

Buluntu Yeri : Bilinmiyor

Müzeeye Geliş Şekli : Satın Alma

Malzeme : Bronz

Ölçüleri : Uz: 10.5 cm Gen: 4.9 cm Yük: 3.2 cm Kapak Çapı: 2.0 cm

Durumu : Menteşeli yağ deliği kapağı eksik

Tanım : Gövdesi oval formlu, basık haznelidir. Eğimli omuzdan yağ deliğine doğru köprü yapan kulplu, kulp üzerinde üçgen eklenti. Diskus: Ortada yağ deliği. Burun: Omuzdan yukarı doğru uzatılmış emzik biçimli. Taban: Düz.

Benzerleri : Iványi, 1935: s. 24, Taf. 61, Abb. 7; Acara, 1990: s. 57, Res. 13; Atasoy, 2005a: s. 25, no. 47; Atasoy, 2005b: s. 202-203, Res. 32; Metin – Becks, 2015: s. 301, Fig. 8, K34.

Tarihi : M.S. 5. – 6. yy.

K19 Müze Env. No : E.1833

Buluntu Yeri : Bilinmiyor

Müzeeye Geliş Şekli : Satın Alma

Malzeme : Bronz

Ölçüleri : Uz: 11.5 cm Gen: 5.4 cm Yük: 4.0 cm Kapak Çapı: 2.2 cm

Durumu : Menteşeli yağ deliği kapağı ve yağ deliği eksik

Tanım : Gövdesi oval formlu, basık haznelidir. Eğimli omuzdan halka kulplu, üzerinde kabartma noktalarla süslenmiş yuvarlak eklenti, ortasında kulplu haç (Mısır). Diskus: Ortada yağ deliği. Burun: Omuzdan yukarı doğru uzatılmış emzik biçimli. Taban: Düz.

Benzerleri : Iványi, 1935: s. 24, Taf. 61, Abb. 7; Acara, 1990: s. 57, Res. 13; Atasoy, 2005a: s. 25, no. 47; Atasoy, 2005b: 202-203, Res. 32; Metin – Becks, 2015: s. 301, Fig. 8, K33.

Tarihi : M.S. 5. – 6. yy.

- K20** Müze Env. No : E.1021
 Buluntu Yeri : Bilinmiyor
 Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma
 Malzeme : Bronz
 Ölçüleri : Uz: 11 cm Gen: 5.9 cm Yük: 4.5 cm Kapak Çapı: 2.7 cm
 Durumu : Menteşeli yağ deliği kapağı eksik
 Tanım : Gövdesi oval formlu, yüksek haznelidir. Eğimli omuzdan halka kulplu, kulp eklentili?. Diskus: Ortada yağ deliği. Omuz: Eğimli, buruna doğru iki yanda küçük çıkıntı. Burun: Uzun, iki yanda küçük çıkıntı. Taban: Yuvarlak kaideli.
- Benzerleri : Metin – Becks, 2015: s. 300, Fig. 7, K32 (form olarak).
 Tarihi : M.S. 5. – 7. yy.
- K21** Müze Env. No : E.2528
 Buluntu Yeri : Bilinmiyor
 Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma
 Malzeme : Bronz
 Ölçüleri : Uz: 10.2 cm Gen: 5.0 cm Yük: 3.5 cm Kapak Çapı: 4.9 cm
 Durumu : Sağlam
 Tanım : Gövdesi yuvarlak formlu, eğimli omuzdan halka kulplu, kulp üzeri bezeme eklentisi, sağda küçük askı deliği?. Diskus: Ortada yağ deliği, çevresi çember biçimli. Omuz: Diskus çevresinden buruna kadar devam eden çentiklerle oluşturulmuş bezeme. Burun: Uzun, köşeleri keskinleştirilmiş, iki yanda küçük çıkıntılar. Taban: Yuvarlak kaideli.
- Benzerleri : Bailey, 1996: s. 65, Pl. 78, Q3784; Metin, 2012: s. 192-193, K436 (form olarak).
 Tarihi : M.S. 5. – 7. yy.

K1 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K2 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K3 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K4 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

0 1 2 3 Cm

K5 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K6 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K7 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K8 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K9 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K10 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K11 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K12 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K13 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K14 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K15 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K16 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K17 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K18 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K19 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K20 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

K21 numaralı kandilin farklı yönlerden görünüşü.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Arzu METİN

Doğum Yeri : Bayat/AFYONKARAHİSAR

Medeni Hali : Evli

Eğitim Durumu : Lisans

Lisans Öğrenimi : Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi :

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi : İngilizce-Orta

İş Deneyimi :

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar :